

DE

SEPTEMBER 2024

VREDE & RECHT

KRANT

In de zomer van 1899, nu 125 jaar geleden, kwam de wereld bijeen in Den Haag om over vrede te praten. In de krant van VREDE & RECHT nemen we je mee naar toen, maar ook naar vandaag. Want vrede op aarde is nog ver weg. Den Haag staat wereldwijd bekend als internationale stad van vrede en recht. Lees wat er achter de schermen gebeurt ... Lees hoe mensen van allerlei nationaliteiten zich inzetten voor een rechtvaardigere en vreedzamere wereld.

Dit en veel meer in de eerste Haagse krant van VREDE & RECHT.



**De conferenties
die Den Haag en de
wereld veranderden,**
Benjamin Duerr

2

**World's Youth For
Climate Justice:
Met koppig optimisme
de wereld te lijf,**
Willem van der Ham

8

**Internationale
Vrouwenconferentie
van 1915
'dom, vals en futiel'?,**
Georg Frerks

11

**Huidige tijd is
misschien gevaarlijker
dan tijdens de Koude
Oorlog,**
*PAX-directeur
Rolien Sasse*

13

**Oud-burgemeesters
Wim Deetman en
Jozias van Aartsen
aan het woord**

15

**'Werken bij het
Permanent Hof van
Arbitrage is cool',
secretaris-generaal
Marcin Czepelak**

22

*Chile pide a la Corte
de La Haya que
desestime denuncia
de disputa fronteriza
en Bolivia*
(EL PAÍS)

*Ecuador verklagt
Mexiko in Den Haag*
(Frankfurter Allgemeine)

*Kenyan deputy president
heads to Hague for trial*
(The New Zealand Herald)

*Devant la Cour internationale de justice de
La Haye, 32 Etats plaident en faveur de l'Ukraine*
(Le Monde)

*South Africa brought the
case, but one man dragged
Israel into the dock at The
Hague – Benjamin Netanyahu*
(The Guardian)

*These are some of the other world leaders
that have faced justice in The Hague*
(The New York Times)

De conferenties die Den Haag en de



De Oranjezaal van Paleis Huis ten Bosch naar het noordwesten, tijdens de openingszitting van de Eerste Haagse Vredesconferentie. Tekening: Frédéric de Haenen (Koninklijke Verzamelingen)

Een grote internationale conferentie maakte Den Haag 125 jaar geleden wereldwijd bekend. Sinds de Eerste Haagse Vredesconferentie is Den Haag de stad van vrede en recht. Een korte geschiedenis.

Door Benjamin Duerr

De zon scheen fel toen de diplomaten de trappen omhoogklommen naar de ingang van Huis ten Bosch. Hun uniformen fonkelden in de zon. Vol verwachting betraden ze de Oranjezaal, waar banken in rijen rond een lange tafel waren opgesteld. Met drie hamerslagen opende de voorzitter op 18 mei 1899 de vergadering. Meer dan honderd diplomaten uit meer

dan twintig landen zaten in de zaal. Het was de grootste internationale bijeenkomst van hun generatie.

Europa had lang in relatieve vrede geleefd, maar zag donkere wolken ontstaan. Elk moment kon een grote oorlog uitbreken. Een grote oorlog, met nieuwe wapens, zoals machinegeweren en dynamiet, die nog sterker, gevaarlijker en gruwelijker waren. Het onderling wantrouwen was groot omdat niemand zeker kon zijn of een ander land niet nog betere wapens aan het ontwikkelen was. Konden er geen afspraken

worden gemaakt over ontwapening en het vreedzaam oplossen van conflicten en oorlogsrecht? Daarvoor was de conferentie bedoeld.

‘SLAPELOOS VAN VREUGDE’
Vredesactivisten en de bevolking reageerden enthousiast. De Oostenrijkse schrijver Bertha von Suttner, een onvermoeibare leider van de vredesbeweging, reisde door Europa om reclame voor de conferentie te maken. Honderdduizenden mensen namen in verschillende landen deel aan demonstraties of tekenden petitie om hun steun voor het initiatief uit te spreken. Meer dan 200.000 in Nederland, 286.000 in Denemarken, 106.000 in België. ‘Slapeloos van vreugde,’ noteerde Von Suttner in haar dagboek. Zij was bekend geworden met een roman over de gruwelijkheden van de oorlog en was jarenlang bespot vanwege haar ideeën voor vrede. In spotprenten werd ze vanwege haar corpulente figuur afgebeeld als ‘dikke Bertha’ of als een ton. Met de aankondiging van de conferentie leek de hoop op vrede helemaal niet meer zo naïef. Deze bijeenkomst – de hoop van Von Suttner en de vredesbeweging – moest een echte vredesconferentie worden en iets groots teweegbrengen.

Lang was niet duidelijk waar de beoogde conferentie zou plaatsvinden, de voorkeur ging uit naar een klein, neutraal land. De Russische regering overwoog Denemarken, België en Zwitserland, die echter

allemaal om verschillende redenen afvielen. Nederland bleef over.

CENTRUM

Met de opening van de conferentie in mei 1899 werd Den Haag het centrum van de wereld: naast diplomaten trokken tientallen journalisten naar de stad om verslag te doen van de vergaderingen. Activisten en kunstenaars organiseerden in Diligentia,

Basis voor wereldorde waarin oorlog steeds verder werd teruggedrongen

de schouwburg, Pulchri Studio en in hotels overal in de stad tentoonstellingen, lezingen en concerten om aandacht te vragen voor vrede. De gemeenteraad nodigde de deelnemers uit voor een concert in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen aan de Zwarteweg (inmiddels afgebrand) met klassieke muziek van Tsjaikovski, Grieg, Beethoven,

“

IN DE TIJDLIJN

In 1625 publiceert Hugo de Groot het boek *‘De iure belli ac pacis’* (Over het recht van oorlog en vrede). Hij beschrijft wanneer een staat of soeverein vorst het recht heeft om een andere staat of soeverein vorst aan te vallen, en op welke manier dat dient te gebeuren. Het boek is eeuwenlang als richtlijn aangehouden voor het oorlogsrecht.

”

wereld veranderden

Mozart en Wagner. De kunstenaar Jan ten Kate had een groot schilderij met persoonlijkheden van de vredesbeweging gemaakt, ook Von Suttner was erop afgebeeld. 'Er gebeurt altijd iets,' schreef een Britse deelnemer begeistert naar huis. 'De band in het Kurhaus speelt bij het ontbijt, bij de lunch en bij het diner.'

Ook de inwoners van Den Haag werden meegezogen in het enthousiasme en de nieuwsgierigheid. Een boekhandel in de Spuistraat stelde boeken rond vrede tentoon, een hoedenwinkel in de Hoogstraat etaleerde een collectie van militaire helmen en Haagse kroegen schonken 'Vredesconferentiebier'. Waar recepties en bijeenkomsten plaatsvonden, verzamelden zich vaak massa's mensen. Nieuwsgierig keken zij naar buitenlandse uniformen. De Chinese deelnemers droegen hun traditionele gewaden en trokken bijzonder veel aandacht. De conferentie bracht de wereld naar Den Haag en wekte bij de bevolking de belangstelling voor het internationale.

VREDESVOORSTELLEN

In Huis ten Bosch vergaderden de gedelegeerden ondertussen over tientallen ideeën die tot minder geweld of zelfs een vreedzamere wereld moesten leiden. Het waren gewaagde voorstellen die op tafel lagen. De Russische jurist Friedrich Martens had een omvangrijk conceptverdrag voorgelegd om voor het eerst alle regels voor het voeren van oorlogen vast te leggen. Zwitserland stelde een verbod op dumdkogels voor, munitie die bij het indringen in het lichaam fragmenteert of uitzet en daardoor bij slachtoffers bijzonder

zware verwondingen veroorzaakt. Een paar jaar daarvoor leken zulke ideeën nog onhaalbaar, maar nu werd er serieus over onderhandeld. Twee maanden duurde de conferentie. En hoewel er soms nog steeds schamper over werd gesproken, bereikte zij toch baanbrekende resultaten. Eind juli lagen op een lange tafel in Huis ten Bosch eindelijk meerdere verdragen, klaar om door de delegaties te worden getekend: een verdrag dat de wetten en gebruiken van oorlogen te land vastlegde, een verdrag met procedures voor de vreedzame beslechting

De Haagse Conventies werden belangrijke verdragen in het oorlogsrecht

van geschillen, en een verdrag met regels voor zeeoorlogen. Daarmee was de basis gelegd voor een wereldorde waarin oorlog steeds verder werd teruggedrongen.

Voor het eerst bestonden er bindende regels in tijden van oorlog. De Haagse Conventies – die later in de Geneefse Conventies werden overgenomen – werden bekende en belangrijke verdragen in het oorlogsrecht. Ook de oprichting van

het Permanent Hof van Arbitrage, een onafhankelijke instantie die bij conflicten tussen staten kan bemiddelen, was een resultaat van de conferentie. Het Hof bestaat nog steeds en zetelt in het Vredespaleis.

Op het gebied van ontwapening – de reden waarom de conferentie in eerste instantie bijeen was geroepen – werd toen weliswaar weinig bereikt, maar 125 jaar later wordt duidelijk dat de conferenties desondanks Den Haag en de wereld hebben veranderd: de verdragen en instituties die toen zijn ontstaan, dragen bij aan een vreedzamere wereld waarin het recht politiek en macht inperkt.

WERELDWIJD BEKEND

Den Haag werd door de conferentie van 1899 wereldwijd bekend en is het centrum van vrede en internationaal recht geworden. In 1907 vond er de Tweede Haagse Vredesconferentie plaats, waar nog meer landen en nog meer afgevaardigden aan deelnamen en de resultaten van 1899 bekrachtigden. Een derde conferentie stond voor 1915 gepland, maar vond vanwege het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 niet meer plaats.

In de decennia na de Eerste en de Tweede Wereldoorlog keerden veel van de ideeën uit Den Haag terug in de internationale politiek; landen sloten alsnog verdragen voor ontwapening en wapenbeheersing af en profiteerden daarbij van de voorstellen en ervaringen van de Haagse conferenties. Met de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties is er daarnaast een internationaal forum ontstaan voor discussies over vrede

en veiligheid, net zoals de regulier plaatsvindende Haagse conferenties hadden beoogd.

ALTERNATIEF

In Den Haag ontstonden steeds nieuwe gerechtshoven en internationale organisaties – een gevolg van de reputatie die Den Haag als stad van vrede en recht sinds 1899 heeft opgebouwd. Het Internationaal Gerechtshof – dat uitspraken kan doen in geschillen tussen staten – werd in het Vredespaleis opgericht. Aan de Oude Waalsdorperweg zetelt het Internationaal Strafhof, dat individuen kan vervolgen voor genocide, misdrijven tegen de menselijkheid, oorlogsmisdrijven en het voeren van agressie-oorlogen.

Zij bieden juist in een onstuimige wereld van spanningen een alternatief voor oorlogen en geweld. Nog steeds, net zoals 125 jaar geleden, kijken mensen daarom naar 'Den Haag'. Zij koesteren de hoop en de verwachting dat een betere, vreedzamere en rechtvaardigere wereld mogelijk is.

“

IN DE TIJDLIJN

De Vrede van Rijswijk maakt op 20 september 1697 een einde aan de Negenjarige Oorlog (1688-1697) tussen Frankrijk en de Grote Alliantie, bestaande uit het Heilige Roomse Rijk, Denemarken, Zweden, het hertogdom Savoie, Spanje, Engeland en de Nederlandse Republiek. In het reeds lang verdwenen stadhouderlijk paleis Huis ter Nieuburch komen de delegaties van deze landen maandenlang bijeen om deze vredesovereenkomst te sluiten.

”



Benjamin Duerr (1988) is een Nederlands-Duitse diplomaat, jurist en schrijver op het gebied van oorlog, vrede en recht. Onlangs verscheen bij uitgeverij Atlas Contact zijn boek 'De droom van Den Haag, de Haagse vredesconferenties en het ontstaan van een nieuwe wereldorde', dat genomineerd is voor de Libris Geschiedenis Prijs 2024.



De eerste steen van het Vredespaleis werd op 30 juli 1907 gelegd, in aanwezigheid van ruim 1150 genodigden, onder wie de deelnemers aan de Tweede Haagse Vredesconferentie. Voor de gelegenheid was een amfitheater gebouwd, versierd met vlaggen van de 45 deelnemende landen. De Russische voorzitter van de Tweede Vredesconferentie, Alexandr Nelidov, legde de eerste steen namens tsaar Nicolaas II. Foto: Cornelis Vermeulen (Koninklijke Verzamelingen)



Groepsportret van de deelnemers van de plenaire vergadering op het bordes van Huis ten Bosch tijdens de Eerste Haagse Vredesconferentie. Foto: Boleslaw Matuszewski (Koninklijke Verzamelingen)

“Vrede en Recht moet je doen”



Foto: Martijn Beekman

Den Haag kreeg in 2012 van koningin Beatrix toestemming om de woorden ‘Vrede’ en ‘Recht’ in haar wapen op te nemen. Dat was niet voor niets. De stad is sinds mensenheugenis een van de plekken in de wereld waar hard wordt gewerkt aan de samenwerking en arbitrage tussen landen, aan ontwapening en aan het versterken van de internationale rechtsorde. Dat begon 125 jaar geleden met de Eerste Haagse Vredesconferentie. En komend jaar wordt er een nieuwe mijlpaal toegevoegd aan de rijke geschiedenis van de stad wanneer de NAVO-summit hier wordt gehouden.

De weg naar vrede en gerechtigheid is lang en vol obstakels. Dat bleek bijvoorbeeld in 1914 toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Een jaar eerder was nog met hoopvolle koorzang het Vredespaleis geopend, als onderkomen voor het Permanent Hof van Arbitrage. In 1939 ontketende nazi-Duitsland de Tweede Wereldoorlog. Toen die was uitgewoed, werd een nieuwe start gemaakt, nu met de stichting van de Verenigde Naties.

En weer speelde Den Haag een belangrijke rol. Nu door de vestiging van het Internationaal Gerechtshof dat in het Vredespaleis het Hof van Arbitrage gezelschap kwam houden. Een lange lijst met nieuwe internationale organisaties zou volgen. Twee wil ik er noemen. In 1997 vestigde de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) zich in onze Internationale Zone, het gebied rond het World Forum. Ze zou in 2013 de Nobelprijs voor de Vrede winnen. Niet heel ver daar vandaan, aan de rand van de duinen, verrees in 2016 nieuwbouw voor het in 2002 gestichte Internationaal Strafhof, niet ver van de plek waar tijdens de jaren 1940-1945 zoveel mensen zijn geëxecuteerd die opkwamen voor vrede, vrijheid en mensenrechten. Hoe symbolisch ... Intussen is de naam Den Haag of The Hague internationaal spreekwoordelijk geworden als gewenste bestemming voor (vermeende) oorlogsmisdadigers.

We zijn in Den Haag trots op onze internationale status. Maar dat is niet genoeg. Vrede en Recht moet je doen. Dat wil in het geval van de gemeente zeggen dat we een gastvrije stad zijn en blijven voor internationale organisaties, gouvernementele en non-gouvernementele. Dat we ambassades en diplomaten welkom heten en ondersteunen. Dat we klaarstaan als op ons een beroep wordt gedaan om een nieuwe organisatie of een nieuw tribunaal te huisvesten. Of om onderdak te bieden aan een megaconferentie, zoals we dat met succes deden in 2014 met de Nuclear Security Summit.

Onze internationale reputatie als stad van vrede en recht en een uitstekend track record als gaststad van grote internationale conferenties, brengen ons nu de NAVO-top 2025. Een grote eer en een enorme verantwoordelijkheid. Zeker in een tijd van oorlog en grote internationale spanningen. Wij gaan die uitdaging aan en faciliteren de NAVO-top van 24-26 juni 2025 in het World Forum. Dat doen we als stadsbestuur en inwoners samen. Daar hoort bij dat de directe omgeving zo vroeg mogelijk weet welke overlast ze van afsluitingen en veiligheidsmaatregelen kan verwachten. Uiteindelijk zal heel Den Haag betrokken zijn bij de top, want internationale veiligheid is een zaak van ons allemaal.

Jan van Zanen,
burgemeester van Den Haag

“

IN DE TIJDLIJN

Door het Haags Verdrag van **16 mei 1795** komen de Nederlanden onder Franse invloed. De nieuwe Bataafse Republiek moet militaire en financiële steun geven aan het revolutionaire Frankrijk, maar houdt een eigen bestuur. Met het verdrag begint de Bataafse tijd, die voortduurt tot 1806. Er komt een meer democratische Nationale Vergadering en een grondwet. Het gelijkheidsbeginsel van alle burgers wordt ingevoerd waardoor ook katholieken en joden staatsfuncties mogen bekleden.

”

CARNEGIE WATELER VREDESPRIJS

Onbekende prijs van een vergeten man

Door Willem van der Ham

Het bankgebouw ontbeerde uitstraling en de directeur leefde een leven in bescheidenheid. Geen wonder dat premier Dirk Jan de Geer vreemd opkeek van de testamentaire wil van de op 22 juli 1927 overleden Johan Wateler. Op 16 november 1916, midden in de Eerste Wereldoorlog, stelde deze Hagenaar een geheim testament op met een groots idee: zijn dood zou een investering in vrede zijn. Met zijn vermogen, dat hij beschikbaar stelde aan de Staat, zou de Tweede Kamer jaarlijks een vredesprijs moeten uitreiken. Helaas, De Geer, bepaald geen held, kwam met een spoedwetje tot verwerping van de nalatenschap. Een vredesprijs paste niet in de strikte neutraliteitspolitiek van de regering. De Carnegie Stichting, beheerder van het Vredespaleis, ging zich wel ontfermen over deze Nederlandse versie van de Nobelprijs voor de Vrede. Eerst kregen de winnaars de prijs per post opgestuurd. Niet echt een manier om er bekendheid aan te geven en zo de vrede te bevorderen.

ORANJE-NASSAU

Johan Wateler werd op 5 september 1857 geboren in Amsterdam. Na het overlijden van zijn vader verhuisde hij met zijn moeder naar Den Haag. Zijn jeugdjaren zijn verder in nevelen gehuld. Blijkbaar kon hij goed leren. In 1886 vestigde hij zich als effectenhandelaar. Hij werd in 1892 directeur van de Oranje-Nassau Hypotheekbank, gevestigd Kettingstraat 16. Hij was ongehuwd en leefde teruggetrokken. Passie toonde hij, behalve voor vrede, voor poëzie en voor het koningshuis, met name voor de slimmere zus van koning Willem III, prinses Sophie, die bekendstond als wel-doener en criticus van oorlogsvoering. Dit is ongeveer alles wat historicus-biograaf Marten van Harten in 2016 wist op te diepen. Zijn biografie van Wateler kon hij alleen wat body geven door grote omzwervingen te maken. Was de verhouding tot de Oranjes alleen zakelijk en eenzijdig geweest of was Watelers moeder Anne mogelijk een van de affaires van rokkenjager Willem III? “Onwaarschijnlijk,” stelt Van Harten, “wel stuurde hij een ellenlang lofdicht aan ‘vredesvorstin’ koningin Wilhelmina.”

ZWANGER VAN VREDE

Maar hij is er toch maar, de Carnegie Wateler Vredesprijs. Geboren in een tijd dat Den Haag door alle conferenties en de bouw van het Vredespaleis zwanger was van vrede. Wereldberoemde ondernemers die zich inzetten voor vrede, zoals Alfred Nobel en Andrew Carnegie, waren duidelijk de grote voorbeelden van Wateler.

Robert Baden-Powell, de oprichter van Scouting, kreeg de prijs in 1937, de Wereldraad voor Kerken in 1949, de oprichter van de Europese

Ge-meen-schap Jean Monnet in 1953. En wat te denken van de weduwe van Martin Luther King (1969), de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Henry Kissinger (1975) en de Hoge Commissaris voor Minderheden van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa Max van der Stoep (1995)? Meer recent kregen War Child Nederland (2012) en Sigrid Kaag als speciaal coördinator van de Verenigde Naties in Libanon (2016) de prijs. Slechts een enkele keer was er wat ophef. Zo protesteerden mensen uit West-Papoea in 1984 tegen de uitreiking van de prijs aan oud-minister J.H. van Royen; als onderhandelaar over de voorwaarden van de Indonesische onafhankelijkheid zou er bloed aan zijn handen kleven.

TRADITIE

De prijs wordt sinds de Tweede Wereldoorlog uitgereikt in de grote rechtszaal van het Vredespaleis. De prijs wordt afwisselend toegekend aan een Nederlandse en een internationale persoon of organisatie; sinds enige jaren is het een tweejaarlijkse prijs met in de tussenjaren een jeugdprijs. Het corps diplomatique en slechts een handjevol genodigden zijn erbij. Keurige heren, nette dames. Zelfs voor mensen uit het vakgebied is het een onbekende prijs. Dit in schril contrast met de ‘grote concurrent’, de Nobelprijs voor de Vrede. Waarom wordt de dag van de prijsuitreiking geen Haagse Vredesdag? Waarom niet wat spanning, levendigheid en vrolijkheid?

Biograaf Van Harten deed destijds verscheide-

ne aanbevelingen. Bijvoorbeeld door een investeringsfonds te stichten zoals Nobel deed en zo meer financiële armslag te krijgen. “Wateler was een briljant belegger. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was hij zo verstandig zijn vermogen te beleggen in staatsobligaties. De waarde was toen vergelijkbaar met die van de Nobelprijs, maar is geleidelijk verminderd. Uit traditie is het testament naar de letter uitgevoerd, maar de kans ligt er nog steeds.” Tegenwoordig is de prijsuitreiking voor het publiek alleen via een online stream op YouTube te volgen. “Vanwege beveiligingsmaatregelen,” aldus de Carnegie Stichting. Veel prijswinnaars opereren vaak in het verborgene en zijn daarom niet zo tuk op aandacht. De jeugdprijs (zie p.8-9) daarentegen krijgt wel veel aandacht.

Van Harten blijft hopen op meer aandacht en bekendheid voor Wateler en zijn prijs, die immers zo goed past bij Den Haag als internationale stad van vrede en recht. Er zijn in het internationale circuit meer mensen die er net zo over denken als hij. Kan de Staat of de gemeente Den Haag zich er toch niet over ontfermen en zo alsnog Watelers testamentaire wil volgen? Van Harten: “Men zou zich daarvoor echt moeten inspannen. Want het is echt heel bijzonder dat iemand tijdens zo’n gruwelijke oorlog zo’n prijs bedenkt.”

Bij het ter perse gaan van deze krant was nog niet bekend aan wie of welke organisatie de Carnegie Wateler Vredesprijs 2024 is toegekend.



Johan Wateler



IN DE TIJDLIJN

In 1893 organiseert de Nederlandse rechtsgeleerde Tobias Asser (1838-1913) de Eerste Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht. De Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht bestaat nog steeds als intergouvernementele organisatie. Via onderhandelingen worden multilaterale verdragen afgesloten, de zogenaamde Haagse Conventies. Tobias Asser ontvangt de Nobelprijs voor de Vrede in 1911. Hij besteedt de helft van zijn prijzengeld aan de oprichting van de Haagse Academie voor Internationaal Recht.



Vadercentrum ADAM als een spin in het complexe web Laakkwartier

Wie het Vadercentrum ADAM op het Jonckbloetplein in het Laakkwartier binnenloopt, komt terecht in een bijenkorf vol geroezemoes van bezoekers, vrijwilligers en activiteiten. Er is altijd wel wat te doen en onderlinge verbinding staat centraal.

Door Georg Frerks

Het Jonckbloetplein had vroeger een beruchte reputatie. Groepen jongeren raakten vaak slaags met elkaar. Bij de autoriteiten stond het bekend als ‘een gevarezone’. Het was een van de redenen om in 2000 het Vadercentrum ADAM op te richten. Buurtdominee Martin Mande: “In meer dan vijftig landen is er oorlog. Dat sijpelt dus door in Laak met al zijn nationaliteiten. Houd dus vrede met alle mensen en laten we de wereld mooier maken. Te beginnen in Laak.”

Voor alle activiteiten van het Vadercentrum geldt het devies: ‘We doen dit niet vóór maar mét de gemeenschap.’ Alleen al de inzet van de 181 vrijwilligers zorgt voor verbinding. Coördinator Bilal Sahin: “Ieder mens heeft wel iets te bieden en is ergens goed in. Zo zetten we mensen met hun eigen dromen en vaardigheden in hun kracht.”

NIET IN EEN VACUÛM

Bij de oprichting van het Vadercentrum was de hoofddoelstelling mannen te ondersteunen bij hun zoektocht door een ingewikkelde en vaak vreemde, nieuwe samenleving. “Veel mannen in het stadsdeel hebben een zware baan in de bouw, in de tuinbouw of in een fabriek en krijgen daar weinig of geen kansen om nieuwe vaardigheden aan te leren,” vertelt Sahin. “De maatschappij stelt tegenwoordig wel nieuwe eisen aan mannen, maar biedt ze lang niet altijd de gelegenheid om met deze eisen te leren omgaan.” Neem zorgtaken in het huishouden of weten wat er met de kinderen op school gebeurt. Of heel praktische zaken als om-

gaan met e-mail en internet. Sahin: “Je leeft niet in een vacuüm, niet in je eentje of met je gezin. Je bent lid van de maatschappij. Je moet je niet opsluiten, maar openstaan voor wat eromheen gebeurt. Dat is wat we hopen te bereiken. Dus het is van belang mensen uit verschillende culturen te leren kennen. We stimuleren mensen hun horizon te verbreden en mee te denken en mee te beslissen over maatschappelijke ontwikkelingen. En niet in de laatste plaats dat ze anders leren omgaan met vrouwen en dochters. Deze samenleving kent andere waarden en stelt andere eisen. Daar moet iedereen zich van bewust zijn.”

ZOMERBARBECUE

In de loop der jaren heeft de doelstelling zich verbreed. Ook vrouwen, kinderen en jongvolwassenen weten de weg naar het Vadercentrum te vinden. Sahin: “We zijn er voor iedereen: mannen en vrouwen, zwart en wit, autochtoon en allochtoon, joden, christenen, Hindoeïsten en moslims, homo’s en hetero’s. Het gaat niet om de verschillen, maar om de overeenkomsten. Daardoor ontstaat wederzijds respect. We moeten niet oordelen, maar mensen in hun vrijheid laten.”

Mande was naast zijn reguliere baan in het bedrijfsleven voorganger in een evangelische kerk in Laakkwartier en is nu een soort huisdominee bij het Vadercentrum. Hij vindt het geweldig met mensen van allerlei afkomst samen te werken en samen te komen. Het repair café, de weggeefwinkel, de voedselbank en de keuken van het vadercentrum: ze voorzien allemaal in een grote behoefte. Mande: “Bij de jaarlijkse zomerbarbecue op het Jonckbloetplein komen zo’n duizend mensen uit de buurt samen eten. Dit jaar trad er ook een blaasensemble van het Residentie Orkest op. Zoveel vogels van verschillende pluimage, en toch een geweldige sfeer.”

SOCIAAL RESTAURANT

In een wijk als Laak is veel doorstroom en Laak behoort met Spoorwijk tot de meest diverse wijken van de stad (zie kader). Dat maakt het stimuleren van een sterke binding nog essentiëler. Vooral onder ouderen en alleenstaanden heerst veel eenzaamheid. Sahin: “We proberen dat op allerlei manieren te doorbreken.” Door de exploitatie van een sociaal restaurant bijvoorbeeld. “Voor drie euro krijg je een verantwoorde driegangenmaaltijd. Soms zijn er op een avond wel zo’n honderd eters.” Bij de ‘Haagse ontmoetingen’ komen mensen uit de wijk ’s middags bijeen voor een kop thee, spelletjes, een kletspraatje en gesprekken over actuele thema’s.

‘Het gaat niet om de verschillen, maar om de overeenkomsten’



Barbecue op het Jonckbloetplein. Foto: Vadercentrum



Theaterworkshop voor kinderen in het Vadercentrum. Foto: Vadercentrum

DIVERSITEIT NEEMT TOE

In 2023 was de herkomst van inwoners in de wijken Laakkwartier en Spoorwijk als volgt verdeeld: herkomst uit Nederland: 20%, herkomst uit Europese landen: 25% en herkomst uit landen buiten Europa: 55%. In 2013 was de verdeling van inwoners naar herkomstgebied nog: herkomst uit Nederland: 27%, herkomst uit Europa: 23% en herkomst van buiten Europa: 50%. Dit laat zien dat de diversiteit niet alleen aanzienlijk is, maar ook langzaam toeneemt.

Bron: <https://allecijfers.nl/ranglijst/autochtoon-en-migratieachtergrond-per-buurt-in-de-gemeente-den-haag/>

Het is belangrijk met elkaar te praten, benadrukken Sahin en Mande. Dan komen de verhalen en soms ook de hulpvragen los en kan het Vadercentrum zo nodig hulp bieden en gericht doorverwijzen. Daarom is het zo belangrijk dat mensen zich welkom voelen in het Vadercentrum en gemotiveerd worden om in actie te komen. Bijzonder is dat alle religieuze feesten aandacht krijgen en worden gevierd. Dominee Mande spreekt bij gebeurtenissen als Pasen, Pinksteren en Kerstmis. De rabbijn, de pandit en de imam zal je aantreffen als in het Vadercentrum Chanoekah, Devali, het Offerfeest of andere religieuze feesten worden gevierd. En ... Sinterklaas is natuur-

lijk bij kinderen van alle gezindten geliefd, aldus Sahin. Op die evenementen leer je ook elkaars achtergronden kennen en leer je ervan. “Want dit gebeurt met wederzijds respect zonder mensen voor het hoofd te stoten of iets door de strot te duwen.”

BLIJDSCHAP

Een ander mooi voorbeeld van solidariteit is de benefietavond die werd georganiseerd naar aanleiding van de verschrikkelijke aardbevingen in Turkije en Syrië. Dit was niet alleen om hulp te geven aan de slachtoffers daar, maar ook troost te bieden aan diegenen hiér die naasten hadden verloren. Juist in tijden van

groeïende polarisatie en kwetsend gebruik van sociale media is het stimuleren van saamhorigheid van belang. “De blijdschap van mensen, dat is het leuke aan dit werk,” zegt Sahin. “Dat je met elkaar eet, praat en lacht. Het Vadercentrum is als een spin die met al zijn draadjes iedereen verbindt en vasthoudt.” Hij is er trots op dat er wekelijks zo’n duizend mensen langskomen, dat er projecten zijn, cursussen en wat niet meer.

Al deze inspanningen zijn dit jaar beloond. Het Vadercentrum kreeg een zogenoemd Appeltje van Oranje toegekend voor zijn rol als de bruggebouwer in de buurt. Elk jaar krijgen drie unieke, creatieve, betekenisvolle initiatieven die recht doen aan de behoefte van mensen om samen te komen, elkaar te zien en gelijkwaardig te zijn, deze prijs. Sahin en zijn vrijwilligers waren apetrots. Ter gelegenheid hiervan kwam koningin Máxima begin mei ook nog op werkbezoek bij het Vadercentrum. Heel goed dat mannen het hebben gedurfd om, in hun mannelijkheid, hulp te vragen, vond de koningin. Door al deze aandacht zal dit Laakse initiatief ook elders tot navolging leiden.

“

IN DE TIJDLIJN

Op de Haagse Vredesconferenties van 1899 en 1907 maken tientallen landen afspraken over methoden van oorlogsvoering. Er komt een verbod op het uitvoeren van bombardementen vanuit luchtballons, het gebruik van gifgassen en andere chemische wapens, en het gebruik van dumdkogels. Het belangrijkste resultaat is het besluit tot oprichting van het Permanent Hof van Arbitrage.

”

WERELDHOOFDSTAD

Luchtkasteel in de duinen

Den Haag moest in het begin van de twintigste eeuw de hoofdstad van de wereld worden, als het aan de heren Pieter Eijkman en Paul Horrix lag. Hun stichting leed echter schipbreuk en zelfs het Vredespaleis ging bijna niet door.

Door Willem van der Ham

Op 6 augustus 1907 baande een stoet van zo'n vijftig automobielen zich een weg door de duinen bij Den Haag. Tot de inzittenden behoorden prominente personen die zich in de hofstad bevonden voor de Tweede Haagse Vredesconferentie. Zij kregen een picknick aangeboden en beklommen het hoogste duin, de 31 meter hoge Musschenberg. Zou dat niet de meest geschikte plek zijn voor de bouw van het Vredespaleis?

Aanvoorders van de expeditie waren Pieter Eijkman en Paul Horrix. De eerste was een medicus, runde een 'Physiatische' inrichting in Scheveningen en maakte naam als pleitbezorger van openbare hygiënische voorzieningen. De tweede was de ex-directeur van de failliete Haagse meubelfabriek Anna Paulowna. Beide mannen koesterden een groots idee: Den Haag moest de hoofdstad van de wereld worden. Ze gaven de bekende architect Karel de Bazel opdracht hun plan te verbeelden. Het moet gezegd, iedereen die het ontwerp zag, raakte onder de indruk. Het vermogen zeer groots te denken kon Eijkman en Horrix niet worden ontzegd.

INTERNATIONALISME

Het idee kwam waarschijnlijk van Eijkman, een man met een wilde baard en priemende ogen die leek op de beroemde Russische schrijver Lev Tolstoj, ook een pacifist. Uit de Eerste Vredesconferentie van 1899 had hij inspiratie geput. Het idee dat er in Den Haag een Vredespaleis zou komen, liet hem niet los. Hij richtte een stichting ter bevordering van 'Internationalisme' op. Doel? De onderlinge toenadering en samenwerking van alle landen, ter bevordering van de oplossing van wetenschappelijke en maatschappelijke vraagstukken. Hoe? Door de oprichting van diverse onderzoeksinstituten, verenigd in een internationaal centrum.

'War against war.' Deze woorden van de Engelse journalist William Stead klonken hem als muziek in de oren. De twintigste eeuw moest de eeuw van het internationalisme worden, zoals de negentiende eeuw de eeuw van het nationalisme was. Eijkman wilde dat idee handen en voeten geven.

VERBROEDERING

Den Haag was omstreeks 1900 een ietwat duf, ingeslapen stadje. Een groot duingebied scheidde Scheveningen en Den Haag, oostelijk lag de stadsgrens bij de spoorlijn van Amsterdam naar Rotterdam, westelijk bij de Beeklaan en noordelijk bij de Raamweg. Dat de internationale gemeenschap dat nietige Den Haag als locatie van het Vredespaleis had uitverkoren, was dus best merkwaardig. Elf plekken had men op het oog. Een daarvan was de



H.P. Berlage nam het ontwerp voor een achthoekige Wereldhoofdstad in 1908 op in zijn uitbreidingsplan voor Den Haag. Linksboven de oude Pier, rechtsonder de (geprojecteerde) Renbaan Duindigt. In bruin de toen bestaande stad, in oranje de voorstellen van Berlage. Beeld: Haags Gemeentearchief

Musschenberg. Toen Eijkman in 1904 zijn plannen ontvouwde aan de voorzitter van de Carnegie Stichting, kreeg hij het advies zijn plannen op te rollen en te vergeten. Hij sloeg het in de wind. In een 'strikt vertrouwelijk' 'Memorial' trad hij in 1905 naar buiten met een megalomaan plan.

De 'Wereldhoofdstad' zou een grootte krijgen van maar liefst 1500 hectare. Zij bevatte een plein of park gewijd aan de verbroedering der mensheid ter grootte van 140.000 vierkante meter waarop acht radiaal geprojecteerde hoofdwegen uitkwamen. Het hele plan oogde als een klein Parijs. Hoe de gebouwen er zelf uitzagen, werd nog in het midden gelaten,

Zouden die slachtoffers anders niet gevallen zijn?

maar dat moest vast iets pompeus worden. Niks minder dan de dageraad van een totaal nieuw tijdperk van civilisatie gloorde in de Wassenaaarse duinen.

De opvoeding der mensheid. Dat moest daar gebeuren. Daarvoor kwam een internationaal pedagogisch instituut. Een ander instituut zou zich in de brede zin met hygiëne bezighouden. Weer een ander met economie.

Eijkman somde in lange reeksen grote vraagstukken ter bestudering op. Economie was niet alleen een financieel onderwerp, ook vraagstukken als feminisme, stedenbouw, coöperatie, stemrecht en ongetuigd moederschap behoorden daartoe. Een arbeiderstuin stad in het noordelijk deel van de Wereldhoofdstad was een soort van levend menselijk laboratorium op het gebied van deugdelijkheid van maatschappelijke maatregelen 'zonder dat arbeiders

hiervan schade zouden lijden'.

Andere gebouwen? Wat te denken van Peace Hotel, Internationaal Congresgebouw, Internationaal Parlementgebouw, Internationaal Consultatief Lichaam en een Wagner-concertgebouw? En, jawel, ook een station. Het kwam zeer goed uit dat juist plannen voor een elektrische spoorweg (de eerste van Nederland!) tussen Scheveningen en Rotterdam langs de voet van de Musschenberg liep. Dan kon men daar instappen en in Parijs of Berlijn uitstappen... en vice versa natuurlijk.

CARNEGIE

Eijkman en Horrix, hoewel niet onbemiddeld, konden de vele miljoenen die de stad zou gaan kosten niet zelf ophoesten. Ze hadden hun hoop duidelijk gevestigd op Andrew Carnegie, de puissant rijke Amerikaan die had toegezegd het Vredespaleis te willen bekostigen. Ze spaarden kosten noch moeite om hem voor hun plan te winnen. Hoewel ze eerst nog werden afgepoeierd, leek Carnegie van hun plan gecharmeerd te zijn. De Nederlandse Staat zou de grond ter beschikking moeten stellen. Een groot deel was in gebruik als militair oefenterrein, was dus al bijna achterhaald.

Voor al dankzij de flamboyante Horrix slaagden beide heren erin heel wat mensen voor hun plannen te winnen, onder wie kunstenaars als Edvard Grieg, Richard Strauss, Auguste Rodin, Max Liebermann en de Nederlanders Jan Veth en Lodewijk van Deyssel. Ook veel bekende vredesactivisten werkten mee aan hun tijdschrift en stichting. Zij zeiden: 'Uw plan is uitvoerbaar, omdat het werkelijk ligt in de ontwikkeling der wereld.' De Nederlandse regering liep er echter niet zo warm voor. Na het sociaal-liberale kabinet-Pier-son woei er weer een conservatieve wind.

PEUTERIG

De keus van de plek van het Vredespaleis viel uiteindelijk op een lapje grond van het landgoed Zorgvliet. Eijkman reageerde woedend: 'Alles wordt hier zo peuterig gedaan, zoo peu-te-rig!' Voor hem was

die keuze nog niet definitief. Fanaat als hij was bleef hij verkondigen dat de Musschenberg veel beter geschikt was. Het gevolg was een klein-geestige ruzie. De komst van het Vredespaleis naar Den Haag kwam aan een zijden draadje te hangen; weldoener Carnegie was duidelijk 'not amused' over het gekisbebis.

Minister Th. Heemskerk toonde wel 'sympathie voor het lokken van internationale bureaus naar Den Haag', maar de Wereldhoofdstad kwam er niet. In 1912 werd de stichting opgeheven, twee jaar voor het overlijden van Eijkman. Horrix raakte aan de bedelstaf en leefde nog wat langer door.

Tot schrale troost van de beide mannen: in de buurt van de Musschenberg ligt tegenwoordig het gebouw van het Internationaal Strafhof; de Waalsdorpervlakte is een gedenkplek voor slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog. Maar je kunt je wel afvragen: zouden die slachtoffers zijn gevallen als het wel gelukt was deze wereldhoofdstad van de vrede uit de grond te stampen?

“

IN DE TIJDLIJN

Vlak voor de Eerste Wereldoorlog in 1913 komt de bouw van het Vredespaleis gereed. Andrew Carnegie, Amerikaans staalmagnaat en filantroop van Schotse afkomst en financier van het paleis, is aanwezig. Carnegie schenkt gedurende zijn leven meer dan 350 miljoen dollar aan goede doelen op het terrein van onderwijs en vrede, ruim 90% van zijn totale vermogen. Hij wil het goede voorbeeld geven aan andere rijken: zij moeten hun rijkdom gebruiken voor het welzijn en geluk van anderen.

”

WORLD'S YOUTH FOR CLIMATE JUSTICE

Met koppig optimisme de wereld te lijf

Door Willem van der Ham

Op 7 december 2023 stond Quint van Velthoven er opeens, samen met Marlijn Vodegel, in de imposante grote rechtszaal van het Vredespaleis, poseerend voor wat fotografen. Hij met een certificaat in de hand en zij met een penning, als trotse vertegenwoordigers van de wereldwijde organisatie World's Youth for Climate Justice, winnaar van de Youth Carnegie Peace Prize 2023. Zij stonden er toch wat verbouwereerd. World's Youth for Climate Justice bestond nog maar vier jaar; Quint zelf was niet eens zo heel lang daarvoor lid geworden en nu opeens dit succes! Natuurlijk grepen zij de gelegenheid aan om de aanwezigen, onder wie de Haagse burgemeester Jan van Zanen en voorzitter van de Carnegie Stichting Piet Hein Donner, krachtig toe te spreken. De wereld moet in actie komen; misschien is het al te laat. Klimaatverandering moet veel serieuzer worden genomen. Er bestaat een sterk verband tussen klimaatverandering en vrede, vertelden ze hun gehoor. Door klimaatverandering nemen extreme weersomstandigheden toe, trekken er meer en krachtigere orkanen over de oceanen, worden landen geteisterd door tornado's, hittegolven, overstromingen, bosbranden en droogte. Dit heeft gevolgen voor voedselvoorziening, leidt tot vernietiging van land en bestaansmiddelen en tot grote groepen ontheemden. Dit zijn allemaal factoren die conflicten bevorderen, factoren die de wereld niet over zijn kant mag laten gaan.

Nu zit Quint (27) tegenover mij, samen met Yasmin (23), Den Haag-coördinator van de organisatie die straks heel wat werk op haar bordje krijgt. Quints T-shirt zegt genoeg over hun ambitie: 'Taking the world's biggest problem to the world's highest court'. Dat doel is toch maar mooi gelukt. Het Internationaal Gerechtshof (ICJ), dat zitting houdt in het Vredespaleis, zal een uitspraak gaan doen over de klimaatzaak die alle aangesloten landen, grotendeels dankzij World's Youth for Climate Justice en haar Pacificse zusterorganisatie, bij het ICJ aanhangig hebben gemaakt. De uitspraak zou weleens enorme consequenties kunnen hebben voor het stimuleren van maatregelen die klimaatverandering tegengaan.

'We zijn geen klimaatactivisten als Greenpeace en Extinction Rebellion'

VANUATU

Het begon allemaal aan de andere kant van de wereld, in Vanuatu, een staatje met 280.000 inwoners verspreid over tachtig eilanden. Met regelmaat teisteren orkanen het land, voor het laatst vorig jaar toen een cycloon van de vijfde categorie een spoor van vernieling achterliet op de noordelijke eilanden. Was het niet een prachtige casus om uit te werken? Moeten we het niet voorleggen aan het ICJ? Dit plan van rechtenstudenten van The University of the South Pacific werd in 2019 door de regering van Vanuatu omarmd. De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties



Pacific Islands Students Fighting Climate Change.

moest zich er vervolgens wel over uitspreken. En dat deden ze. Vrijwel de hele wereld nam het voorstel aan. "En nu wordt het echt spannend," zegt Yasmin. Eind maart zijn 95 landen, waaronder ook Nederland, aan de slag gegaan om een rapport ('written statements') op te stellen. "Het handboek dat wij hebben gemaakt, kan daarvoor belangrijke input zijn, maar de inbreng van al die rapporten is geheim." De deadline was 15 augustus. Binnenkort beginnen er zittingen waarbij landen hun standpunt nader uiteen kunnen zetten, waarna het ICJ zich over de uitspraak gaat buigen. Wanneer het advies uiteindelijk wordt uitgebracht, is onbekend, maar dat zal zeker enkele maanden vergen. Quint en Yasmin: "We hopen op een heel positieve uitspraak, maar het allerbelangrijkste is misschien wel dat er een uitspraak wordt gedaan."

OPTIMISTEN

"We zijn geen klimaatactivisten als Greenpeace en Extinction Rebellion," zeggen Quint en Yasmin. "We streven hetzelfde doel na, maar we gebruiken andere methoden. We geloven in samenwerking, in diplomatie. We hebben een positieve insteek. We zijn koppige optimisten." World's Youth for Climate Justice is in korte tijd enorm snel gegroeid. De Nederlandse gangmaker was VN-Jongerenvertegenwoordiger Aoife Fleming. In tal van landen zie je dat jongeren zich aansluiten en zich willen inspannen voor deze zaak. "We werken goed samen, zeker ook met de studenten uit de Pacific Islands. Klimaatverandering is voor hen een existentieel gevaar. Ben je net klaar met de wederopbouw, dan voltrekt zich opnieuw een ramp. Wij in Europa worden minder getroffen door klimaatverandering terwijl wij er juist meer verantwoordelijkheid voor dragen. Het zou goed zijn als mensen hier beseffen dat het voor hen heus wel wat graadjes erger is."

Het winnen van de Youth Carnegie Peace Prize was een enorme steun in de rug. Met de Carnegie Stichting zijn de contacten uitstekend. De organisatie hoopt op heel wat aandacht als de zittingen van het ICJ gaan beginnen. Zeker op de Pacific Islands zullen deze op de voet worden gevolgd. 'Den Haag' en 'The Peace Palace' zijn daar begrippen geworden van hoop, haast synoniemen van voortbestaan. De gemeente

stelde naar aanleiding van de prijs een studiebeurs beschikbaar bij de Hague Academy of International Law. Zou het geen goed idee zijn

als de gemeente de zittingen aangrijpt om zich nog meer voor vrede en recht in te zetten, vragen Quint en Yasmin zich hardop af.

EVEN MINDER OVER OORLOG IN DE 'In dit project leren

Door Willem van der Ham en Georg Frerks

We zitten in een kringetje met vier leerlingen van de International School aan de Wijndaelerweg: Kavin, Varvara, Luca en Saraf. Zij doen allemaal mee met het programma 'Peace People at Work'. Interviews met vredebouwers zijn een belangrijk onderdeel van het project. Een inspirerend voorbeeld is het gesprek met een kunstenaar uit voormalig Oost-Duitsland die zowel onderdrukking als vrijheid heeft meegemaakt. De interviews zijn te lezen in een magazine dat op 21 september verschijnt.

Alle leerlingen, van verschillende leeftijden, zijn even gemotiveerd en begaan met het onderwerp vrede.

Varvara (17 jaar, Rusland): "Meestal leer je vooral veel over oorlog en geweld. Maar hoe kun je vrede bereiken als je het alleen maar over oorlog hebt? In dit project leren we daarom juist over vrede. Wat betekent vrede, bijvoorbeeld wereldwijd of tussen landen, maar ook thuis of persoonlijk binnen jezelf? Het nieuws is zo vaak deprimerend en het lijkt wel of er niets

gebeurt. Daarom is het zo goed te zien dat mensen allemaal op hun eigen manier aan vrede werken."

Kavin (12 jaar, India) is heel geïnteresseerd in vrede. Hij interviewde de voorzitter van de leerlingenraad over het belang van vredesonderwijs op school.

Luca (14 jaar, Roemenië) is betrokken bij een netwerk met meerdere scholen waar aandacht is voor onderwerpen als de invloed van klimaatverandering en de rol van schaarse grondstoffen bij conflicten. "Door meer duurzaam te werken kun je conflicten voorkomen."

Saraf (12 jaar, Verenigde Staten) kreeg thuis al veel mee over kwesties van oorlog en vrede. "Op school is niet iedereen even ver in dit soort discussies. In sommige landen heerst een conservatieve houding en komen dit soort zaken minder aan bod. Soms denk je: wat helpt het als vijftig mensen vegan eten en een of andere showbizz-beroemdheid met een privéjet rondvliegt? Daarom is het goed dat je op school over deze dingen kunt praten en je stem kan laten horen."

Ze beseffen allemaal dat ze een soort zaadjes aan het planten zijn en dat het niet in één keer gaat. "We zien door dit

OP ZOEK NAAR VREDE MET 'STRIPFIGUREN'

Jazzy & Bertha von Suttner

Een 19de-eeuwse vredespacifiste, zou die jongeren kunnen inspireren? Lerares Geschiedenis Anne Tabak denkt van wel. Zeker als je het verhaal vertelt kijkend met de ogen van nu en je de leerlingen van de International School of The Hague erbij betrekt.

Door Willem van der Ham

Juist in het jaar van de viering van 125 jaar Haagse Vredesconferentie is het in Den Haag zetelende Bertha von Suttner Vredesinstituut opgeheven. Het gebeurde op 9 juni, de 181ste verjaardag van de vredesvrouw, in de Barthkapel aan de Brouwersgracht. Toevallig genoeg wordt dit najaar vanuit een heel andere hoek de herinnering aan deze negentiende-eeuwse feminist en pacifist nieuw leven ingeblazen. Want op 21 september zal zij in Amare opduiken als stripfiguur! Ze moet de harten van jongeren gaan veroveren en zo opnieuw de vredesboodschap uitdragen.

Bertha von Suttner is een echte vredesheldin, met een interessante levensloop: "Falen als operazangeres, een van de rijkste mannen ter wereld het hoofd op hol brengen en dan toch met je verboden liefde trouwen. Haar leven bevat nog veel meer ingrediënten voor een spannend, romantisch en tijdloos verhaal," zegt Anne Tabak, docent Geschiedenis

aan de International School of The Hague en initiatiefnemer van de strip. Voor jongeren niet spannend genoeg? Ze plaatst er Jazzy als tweede stripfiguur tegenover! Jazzy zou je buurmeisje kunnen zijn. Voor een foto-opdracht gaat zij de Haagse voetsporen van Bertha na. En ze verwoordt en passant allerlei dilemma's die Haagse jongeren ook tegen kunnen komen.

'VREDE VERBEELD'

Het stripboek is onderdeel van het project 'Vrede verbeeld'. Leerlingen van de International School doen mee aan het project dat voorziet in een uitwisseling met het Bertha-von-Suttner Gymnasium in Oberhausen, tentoonstellingen, interviews met vredesmakers en lesmateriaal in het Nederlands, Duits en Engels. Anne: "Als we in de toekomst vrede willen, zullen we onze leerlingen en onszelf daarin moeten scholen."

Nu lijkt oorlog de norm in de geschiedenisles met zijn slagvelden, wapens, uniformen en strategische manoeuvres. Hiervan gaat niet alleen bij veel historici het hart sneller kloppen, maar ook bij het grote publiek. Mensen smullen van oorlogszuchtige figuren als Napoleon. Vredeseducatie zal echter de norm moeten worden, vindt Anne. "De meeste mensen definiëren vrede als 'de afwezigheid van geweld', maar zo'n smal begrip van vrede maakt ons kwetsbaar. Maatschappelijke weerbaarheid groeit met een diepgaand vredesbegrip."

INLEVEN

Op de International School tonen leerlingen

'Maatschappelijke weerbaarheid groeit met een diepgaander vredesbegrip'

LESSEN

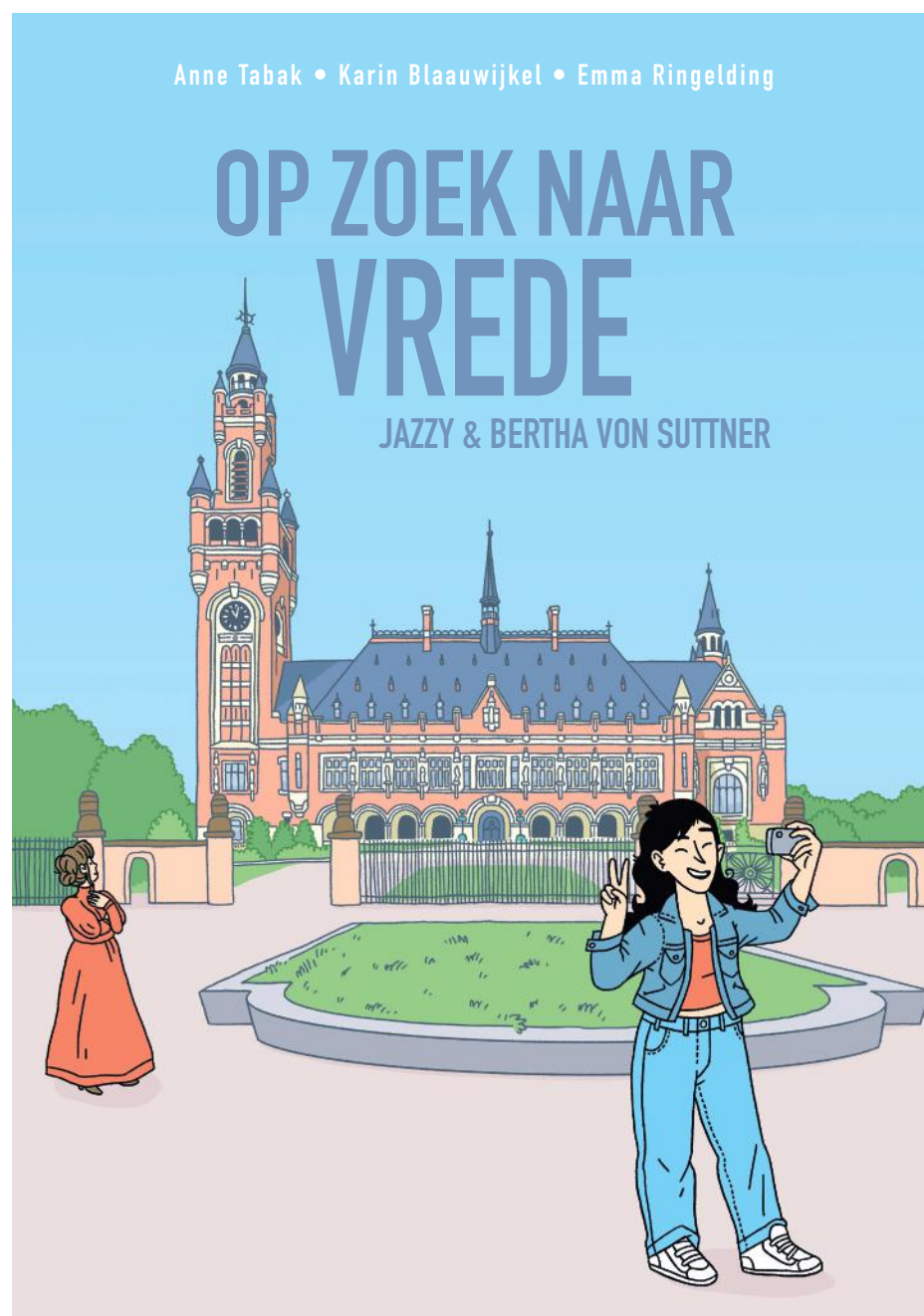
we juist over vrede'



Van links naar rechts de leerlingen Saraf, Kavin, Varvara en Luca. Foto: International School of The Hague

project dat er aan vrede kan worden gewerkt. Dat je je met anderen kan verbinden. Dat is onze

motivatie: deze boodschap te verspreiden voor jonge mensen, voor onze generatie."



veel belangstelling voor thema's als Black Lives Matter en #MeToo. Dat zijn voor Anne Tabak belangrijke aanknopingspunten. Op basis van wetten, normen en waarden en het je kunnen inleven in anderen, bied je ruimte aan elkaar en accepteer je dat iemand een ander geloof of andere opvattingen heeft dan jezelf. "Zo bouw je aan positieve, duurzame vrede."

Bertha von Suttner heeft het in ieder geval in zich om de fantasie van jongeren te prikkelen. Docent Tabak hoopt vurig dat haar initiatief een voorbeeld is voor andere scholen, mede vanwege de verschrikkelijke oorlogen in Oekraïne en het Midden-Oosten. Gaat de strip de wereldvrede bewerkstelligen? "Nee, niet direct natuurlijk," zegt Anne. "Maar we kunnen jongeren niet alleen laten met hun zorgen over hun toekomst."

'Op zoek naar vrede - Jazzy & Bertha von Suttner'. Uitgeverij Syndikaat/Stichting Denkroutes. Het stripboek is vanaf zaterdag 21 september, de Internationale Dag van de Vrede, verkrijgbaar. Prijs: € 9,95. Meer informatie: www.syndikaat.nl en www.denkroutes.nl

**VREDESACTIVIST
WON NOBELPRIJS**

Gravin Bertha Kinsky von Wchinitz und Tettau, geboren in Praag op 9 juni 1843, trouwt in 1876 in het geheim met baron Arthur von Suttner. Zij ontpopt zich aan het eind van de negentiende eeuw als een belangrijke vredesactivist en wordt wereldberoemd met haar roman 'De wapens neer'. Zij heeft grote invloed op Alfred Nobel. Zij ontvangt zelf de Nobelprijs voor de Vrede in 1905. Zij kan gerust het geweten genoemd worden van de eerste internationale vredesconferenties van 1899 en 1907 in Den Haag. Bertha overlijdt op 21 juni 1914 in Wenen. De opening van het Vredespaleis maakt zij nog net mee.

Ambassadeur zonder land

Nederland en Den Haag zijn gastheer van het Internationaal Strafhof (ICC) en de Organisatie voor het Verbod van Chemische Wapens (OPCW). Als ambassadeur namens het Koninkrijk der Nederlanden bij deze internationale organisaties heeft Henk Cor van der Kwast een bijzondere taak.

Door Georg Frerks

“Het ICC komt voort uit het Statuut van Rome uit 1998; de OPCW vloeit voort uit het Verdrag Chemische Wapens dat in 1997 in werking is getreden,” vertelt Henk Cor van der Kwast. De Nederlandse regering vond het belangrijk om speciale ambassadeurs aan te stellen. “Ik ben dus feitelijk een ambassadeur zonder land. Het ICC en de OPCW zijn relatief jonge organisaties op het internationale speelveld. Er bestond een breed gedragen wens om oorlogsmisdaden, genocide en schendingen van het internationale recht te kunnen aanpakken.”

“Het ICC komt in actie als de betrokken nationale staten het zelf niet kunnen of willen doen. Steeds meer landen hebben zich aangesloten bij het verdrag. Tegenwoordig gaat het om 124 landen. Het Strafhof is gelieerd aan de Verenigde Naties, maar is een zelfstandig orgaan met een eigen ledenvergadering, die afwisselend steeds één keer in New York plaatsvindt en dan weer twee keer in Den Haag. Het Strafhof heeft achttien rechters die in de ledenvergadering worden gekozen en een aanklager met zijn staf.”

“De OPCW kon ontstaan door de ontspanning aan het einde van de vorige eeuw, toen de Sovjet-Unie uiteenviel en de meeste Oost-Europese landen democratieën werden. Hoewel er wel verdragen inzake chemische wapens waren geweest, was er nog geen organisatie die op naleving toezag. Hiervoor is dus een eigen organisatie opgericht met een vergaand mandaat dat aangesloten landen kan onderwerpen aan een controle via inspecties van bijvoorbeeld de



Ambassadeur Henk Cor van der Kwast. Foto: Casper van Dort

chemische industrie. Bij de OPCW zijn 193 landen aangesloten. Dat wil zeggen alle landen van de wereld, behalve Zuid-Soedan, Noord-Korea, Israël en Egypte.”

GASTLAND

“Wenen en Genève waren ook geïnteresseerd om beide organisaties onderdak te bieden,” gaat Van der Kwast verder. “De aanwezigheid van het Internationaal Gerechtshof gaf de doorslag voor Den Haag te kiezen, maar het was zeker geen gelopen race. Voor de OPCW is actief gelobbyd. We boden en bieden ook

‘Er is echt vooruitgang. Dat is toch wel het mooie van ons werk’

interessante faciliteiten aan, zoals recentelijk grond voor het nieuwe OPCW-laboratorium.”

“Als ambassadeur bij het Strafhof bemoei je je niet met de inhoud van de zaken. Het Hof is onafhankelijk. Onze taak is om op allerlei manieren het Hof te versterken. Nederland is erg actief als gastland. We proberen te bereiken dat meer landen zich aansluiten bij het Strafhof. Zo is recentelijk een delegatie uit Armenië ontvangen. Dan leggen we uit wat het Hof doet en wat toetreding inhoudt. Met een paar andere

landen werken we samen met het Hof om veroordeelden in gevangenschappen te plaatsen. Een gedeelte van de gevangenis in Scheveningen is internationaal terrein.”

REISSCHEMA

“Er is echt vooruitgang. Dat is toch wel het mooie van het werk als ambassadeur. Het is wel een lang proces, maar je ziet toch de versterking van de internationale rechtsorde. Het Hof heeft zeker een afschrikwekkende werking. Het zet landen onder druk. Kijk bij wijze van spreken alleen al maar naar president Poetin, nadat hij aangeklaagd is. Die past zijn reisschema’s aan uit angst te worden opgepakt.”

“De toenemende tegenstellingen van de laatste tijd maken het werk wel lastiger. Maar op het ambassadeursniveau werken we goed samen. Bij de OPCW is er vaak een brede overeenstemming. Bij het Strafhof is dat wat minder. Neem de oorlog tussen Rusland en Oekraïne: veel Afrikaanse landen zien dat allereerst als een Europees probleem. Bij de recente arrestatiebevelen van Hamas en Israëlische leiders ontstond best wel enige ophef. Deze zaak ligt uiteraard gevoelig, maar wij zeggen: het Hof is onafhankelijk. Wij volgen het Hof,” stelt Van der Kwast duidelijk.

“De aanwezigheid van deze internationale organisaties levert ons veel op. De ambassades worden groter, er zijn veel buitenlandse bezoekers, het is een goede reclame voor land en stad. Ook kijken we of er goede Nederlandse kandidaten zijn voor functies bij de organisaties en goede kandidaten worden actief door ons gesteund.”

“Al met al mogen we blij zijn dat deze vooraanstaande internationale instellingen hun zetel hebben in Nederland en Den Haag, en dat Den Haag als stad van vrede en recht zo bijdraagt aan een betere wereld!”



OORLOGSRECHT EN BLIJVEND BELANG VAN HAAGSE INSTELLINGEN

Door Marten Zwanenburg

Dit jaar wordt gevierd dat 125 jaar geleden de Eerste Haagse Vredesconferentie plaatsvond. Deze wordt wel gezien als het startpunt voor de ontwikkeling van Den Haag als stad van vrede en recht. Zoals de naam al aangeeft, ging het tijdens de conferentie in de eerste plaats over vrede en hoe die bewaard kon worden. Maar tijdens de conferentie ging het ook over oorlog. Meer in het bijzonder over hoe de uitwassen daarvan konden worden ingeperkt. De deelnemende landen bereikten onder meer overeenstemming over een verdrag ‘nopens de wetten en gebruiken van de oorlog te land’. Dat verdrag, dat nog steeds van kracht is, bevat regels over de oorlog die nu nog steeds een belangrijk deel van het oorlogsrecht vormen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de verplichting krijgsgevangenen netjes te behandelen.

Sindsdien is de Residentie een belangrijke rol blijven spe-

len binnen het oorlogsrecht. Tijdens de Tweede Haagse Vredesconferentie in 1907 kreeg onder andere het verdrag uit 1899 een update. Bijna een halve eeuw later, in 1954, werd in Den Haag opnieuw onderhandeld over het oorlogsrecht. Daaruit kwam het ‘verdrag inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict’ voort. De wit-blauwe bordjes die je op monumentale panden in de stad ziet, geven aan dat ze beschermd zijn door dit verdrag.

HANDHAVEN

Maar de stad heeft niet alleen gediend als achtergrond voor het vastleggen van regels over de oorlog. De internationale instellingen in Den Haag hebben ook een belangrijke rol gespeeld bij het handhaven daarvan. De internationale straftribunalen voor voormalig Joegoslavië en Rwanda zijn de bekendste. Ook het Internationaal Gerechtshof heeft verschillende landen veroordeeld voor schendingen van het oorlogsrecht.

Ook nu spelen internationale instellingen in Den Haag een sleutelrol bij het handhaven van het oorlogsrecht. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het Internationaal Strafhof, dat recent arrestatiebevelen heeft uitgevaardigd in verband met de conflicten in Oekraïne en Gaza. Die rol is broodnodig: het lijkt alsof het oorlogsrecht in recente conflicten regelmatig wordt geschonden. Het is belangrijk dat niet de indruk ontstaat dat dit geen gevolgen heeft. De woorden die de voorzitter van de Eerste Haagse Vredesconferentie, de Russische ambassadeur in Londen Staal, gebruikte in zijn openingsspeech, zijn meer dan 125 jaar later nog steeds actueel: ‘Als de mogelijkheid van oorlog tussen naties niet absoluut kan worden uitgesloten, is het nog steeds een werk ten goede van de mensheid om de verschrikkingen van de oorlog te verzachten.’

Prof. dr. Marten Zwanenburg is een Nederlands jurist gespecialiseerd in het internationaal recht en het militair recht.



Internationale Vrouwenconferentie van 1915 'dom, vals en futiel'?

In 1915, midden in de Eerste Wereldoorlog, kwamen meer dan duizend vrouwen uit de hele wereld in Den Haag bijeen voor de Internationale Vrouwenconferentie. Het was een gedurfde en moedige poging van vrouwen uit zowel neutrale als strijdende landen om tegen oorlog te ageren en een vredesagenda te lanceren.

Door Georg Frerks

De Internationale Vrouwenconferentie van 1915 had plaats in het gebouw van de Haagse Dierentuin, gelegen op de plek van het huidige provinciehuis. Drijvende kracht was de beroemde Nederlandse feministe Aletta Jacobs. Zij schreef in haar memoires: 'Ik kan eerlijk zeggen dat ik oorlog verafschuw en ik het leger als een puur kwaad bezie.' Jacobs was diep geraakt door de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog en wilde een manier vinden om de vijandigheden te stoppen. Ze stelde voor om 'de huidige situatie in Europa' vanuit vrouwelijk perspectief te bezien en dit standpunt krachtig te verkondigen. Als president van de Internationale Vrouwenalliantie lukte het haar dit met Nederlandse, Belgische, Britse en Duitse vrouwen voor elkaar te krijgen.

De Eerste Wereldoorlog belette veel vrouwen niet om van 28 april tot 1 mei 1915 in Den Haag bijeen te komen, omdat Nederland neutraal was gebleven. De Amerikaanse delegatie van 47 personen kwam na opont-houd door de Britten in het Kanaal veilig in Rotterdam aan met het schip de Noordam. De overtocht was niet zonder risico geweest vanwege de aanwezigheid van torpedoboten, mijnen en Duitse onderzeeërs. De voormalige Amerikaanse president Theodore Roosevelt sprak ondertussen zijn afschuw erover uit: het idee van een Internationaal Congres vond hij 'dom, vals en futiel'. Hij riep de vrouwen op 'te stoppen met hun vage en hysterische eisen en neutrale pogingen tot



Haagse Dierentuin, Internationaal Vrouwencongres voor de vrede, de eerste algemene vergadering. Foto: Newspaper Illustrations Ltd. (Haags Gemeentearchief)

vrede'. Sommige landen verboden hun landgenoten zelfs aan het congres mee te doen, zoals Frankrijk, Rusland en Japan, of werkten tegen met de uitreispassen of paspoorten. Ook in Nederland toonde niet iedereen zich enthousiast. Het Geïllustreerd Zondagblad voor Katholieken schreef: 'Of dit iets is voor Roomsche vrouwen? Neen! Wat voor nut zit er op 't oogenblik in congressen? De oorlog duurt er geen dag korter door.'

UITSTEKENDE SFEER

Het congres verliep in een uitstekende sfeer. De deelnemers kwamen 's ochtends bijeen in vergaderingen, 's middags dronken zij thee in Hotel De Wittebrug en 's avonds hielden zij openbare vergaderingen. Na vier dagen vergaderen nam het congres twintig resoluties aan, onder meer tegen 'de waanzin en gruwelen van de oorlog'. Zij eisten ook dat vrouwen voortaan in gelijke mate konden deelnemen aan vredesonderhandelingen. Volgens sommigen vormden de resoluties de inspiratiebron voor de 'Fourteen Points' opgesteld door de Amerikaanse president Woodrow Wilson

ter beëindiging van de Eerste Wereldoorlog in januari van het jaar 1918.

Internationaal kreeg de conferentie veel aandacht en veel bijval. De Britse krant Daily News moedigde de betrokken vrouwen

'De oorlog duurt er geen dag korter door'

aan om een belangrijke rol te spelen in de wereldcrisis van dat moment. 'Een 'people's meeting' in plaats van geheime diplomatie: volgens de Britse krant The Herald was dat een grote stap vooruit. Er kwamen talrijke sympathiebetuigingen uit binnen- en buitenland binnen, waaronder 20.000 van

Italiaanse en 22.000 van Noorse vrouwen, maar ook van 2787 vrouwen uit Zaandam en 1650 van vrouwen en mannen uit Friesland.

Aan het eind van de beraadslagingen besloten de deelnemers de resoluties aan de politieke leiders voor te leggen. Zo reisde de Amerikaanse pacifiste Jane Addams met Aletta Jacobs naar Engeland, Oostenrijk-Hongarije, Duitsland, Italië en Frankrijk. De Amerikaanse president weigerde zich aan enige verplichting te binden. Jacobs schreef in haar memoires dat 'Woodrow Wilson een man met hoge idealen was, maar de kracht miste ze te realiseren'. Addams concludeerde dat de oorlog nog stevig verankerd zat in de geesten van de mannen.

De Haagse Vrouwenconferentie van 1915 is weleens 'de Vergeten Conferentie' genoemd, maar staat ook wel bekend als 'De Moedige Conferentie'. Vicevoorzitter Emily Balch beseftte dat vrede een zaak van lange adem was en sprak in 1915 beeldend: 'Hoewel het verschil tussen ons doel en onze mogelijkheden groot is, moet ik denken aan de oneindig kleine en vluchtige sneeuwvlokken die na verloop van tijd een exprestrein op volle snelheid kunnen tegenhouden.'



NIEUWE HAAGSE VREDESCONFERENTIE? JA, MAAR HOE DAN?

Door Catharina van Staveren

Zou de wereld er anders hebben uitgezien als vrouwen in het verleden meer macht en invloed zouden hebben gehad? Dat is een vraag die mij als ambassadeur voor vrede en mensenrechten voor diverse organisaties al jaren bezighoudt.

Vrouwelijke energieën staan symbool voor zachtheid, voor vrede, vruchtbaarheid, inclusie, en voor het delen van overvloed. Bij de bekende 'Make Love, Not War'-chimpansees, de bonobo's, hebben vrouwen een hogere sociale status dan mannen. Vrouwen zijn de bestuurders. Zij hebben de reputatie zacht, vriendelijk en vreedzaam te zijn. Vanwege hun zorgzame en harmonieuze samenleving dienen bonobo's als een krachtig symbool van vrede en samenwerking.

Thans voert nog steeds de mannelijke energie de boven-toon en worden wereldwijd de krachten van vrouwen veelal

met dwang ingeperkt en onderdrukt. De 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens' en het 'VN Handvest' dienen veel beter te worden nageleefd, vooral voor vrouwen. Geweld tegen vrouwen is een van de meest systematisch voorkomende schendingen van de mensenrechten. Het wordt tijd dat daar nu eens een eind aan komt.

Vrouwelijke energieën zijn nodig om de aarde opnieuw in balans te brengen. Echte transformatie heeft de samensmelting van evenredige mannelijke en vrouwelijke energieën nodig, en we zullen dan in staat zijn om te begrijpen hoe we onszelf opnieuw kunnen gaan afstemmen op de wereld.

Bertha von Suttner was een van de pleitbezorgers van de Eerste Haagse Vredesconferentie. Ze schetste haar weersin tegen oorlog in haar beroemde roman 'Die Waffen nieder'. Als ik aan haar denk, zie ik haar tijdens de Vredesconferenties standvastig rondlopen in Den Haag. Haar aanwezigheid

was overal voelbaar. De vrouwen die in 1915 in Den Haag samenkwamen, bewonderden Bertha. In 1899 besprak zij al de vrede met Aletta Jacobs, die in Nederland model staat als eerste en grootste bejiveraar voor vrouwenrechten, zoals het vrouwenkiesrecht. Bertha en Aletta: voor vrede en vrouwenrechten zijn het indrukwekkende rolmodellen die mij stimuleren mij in te zetten voor vrede en mensenrechten.

Moeten we nu niet gezamenlijk opstaan? Laten we weer vrouwen samenbrengen, weer een krachtig tegengeluid laten horen. Is het niet de allerhoogste tijd voor een nieuwe Haagse Vredesconferentie, en dan nu met vrouwen en mannen samen?

Catharina van Staveren is vredesambassadeur voor Amsterdam, activiteitencoördinator voor de Nederlandse Vereniging voor de Verenigde Naties (NVVN) en communicatiemanager voor de Vereniging voor Academisch Opgeleide Vrouwen (VVAO).





Januari 2024. Het Internationaal Gerechtshof buigt zich op verzoek van Zuid-Afrika over de vermeende genocide in Gaza. Foto: ICJ

Vredespaleis soms in middelpunt van wereldpolitiek

Het is de enige hoofdorganisatie van de Verenigde Naties (VN) die niet in New York zit, het Internationaal Gerechtshof. Het Hof resideert in het Vredespaleis en opereert meestal in de luwte, maar af en toe staat het in de schijnwerpers.

Door Lieuwe van Slooten

In de 'green room' van het Vredespaleis bereiden de vijftien rechters van het Internationaal Gerechtshof zich voor op een zitting. Hun toga's liggen klaar en aan de muur hangen portretten van oud-rechters. De rechters van het Hof doen uitspraken in conflicten tussen landen. Daarmee zijn ze anders dan het Internationaal Strafhof, elders in de hofstad, waar het gaat om zaken tegen personen.

Een zaak die veel aandacht krijgt, is de genocideklacht van Zuid-Afrika tegen Israël. Zuid-Afrika is naar het Hof gegaan vanwege de situatie in Gaza. Op 7 oktober 2023 opende Hamas een grootschalige en gewelddadige aanval op Israël en ze nam daarbij honderden mensen als gijzelaars mee naar Gaza. Israël reageerde daarop met aanvallen op de Gazastrook om Hamas te vernietigen. Zuid-Afrika beweert

dat het een oorlog is geworden tegen de hele bevolking van de Gazastrook en dat Israël het genocideverdrag schendt. Het land spant de zaak aan, omdat het zich gezien zijn eigen verleden verbonden voelt met het lot van de Palestijnen.

PROTEST

De zaak krijgt veel aandacht. In de landelijke en internationale media, en in de stad Den Haag. Zo reizen familieleden van de Israëlische gijzelaars naar Den Haag voor een protest op het Lange Voorhout. Op het plein voor het Vredespaleis staan aanhangers van de Palestijnse bevolking met vlaggen en spandoeken. Zij volgen de zaak via grote schermen die buiten staan.

Het is aan de vijftien rechters van het Hof om de gebeurtenissen in Israël en Gaza te toetsen aan internationale VN-verdragen. Nadat ze in de groene kamer hun ambtskleding hebben aangetrokken, gaan zij door naar de rode kamer, te herkennen aan de kleur van het tafellaken. Hier komen de rechters samen om de laatste zaken door te spreken voordat ze aan hun zitting beginnen.

Rechters worden voor negen jaar benoemd. Ze komen uit verschillende landen. Oud-minister van Buitenlandse Zaken Pieter Kooijmans was na zijn politieke carrière de enige Nederlandse rechter. Om de drie jaar wijzigt de samenstelling en volgen nieuwe benoemingen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Na de stemmen kiezen de rechters in een ge-

heime stemming zelf de voorzitter en vicevoorzitter.

GROTE RECHTZAAL

Na de rode kamer gaan ze door naar de grote rechtszaal, de plek van de zitting. De rechters nemen plaats aan een lange tafel waar ze naast elkaar zitten. In het midden zit de voorzitter met daarnaast de vicevoorzitter en de langstzittende rechter. Op dit moment is dat Peter Tomka uit Slowakije. Tegenover de rechters zitten aan de ene kant vertegenwoordigers van Zuid-Afrika en aan de andere kant de vertegenwoordigers van Israël.

De meeste zaken duren jaren en komen zelden in de media. Zo lopen er op dit moment vierentwintig zaken bij het Internationaal Gerechtshof. De genocideklacht kreeg wel veel aandacht. Mede omdat er redelijk snel een tussenvonnis kwam. Het Hof vond dat de slachtoffers van de oorlog niet konden wachten

bewaard. Daarnaast moet Israël ervoor zorgen dat er voldoende hulp het gebied in kan. Verder riep het Hof Hamas op om de Israëlische gijzelaars vrij te laten. Israël leek niet onder de indruk van de uitspraak en ging daarna verder met de aanvallen in Gaza. Bovendien bleven de gijzelaars vastzitten.

BELANGRIJKE ROL

Toch is het volgens hoogleraar Internationaal Recht Larissa van den Herik niet voor niets geweest. "De uitspraken hebben een belangrijke rol gespeeld in het duiden van de situatie en in het benadrukken wat het relevante en geldende recht is. De wereldgemeenschap neemt de uitspraken van het Hof heel serieus en dus kunnen ook Israël en zijn bondgenoten deze niet negeren."

Voor andere landen had de uitspraak volgens Van den Herik vooral effect op de manier waarop zij omgaan met Israël. "De landen die de Netanyahu-regering van Israël haast onvoorwaardelijk steunden, zoals de Verenigde Staten en Nederland, moeten rekening houden met de uitspraken van het Hof."

De hoogleraar aan de Universiteit Leiden gaat verder: "We zien ook dat nationale rechters een belangrijke rol hebben gespeeld, bijvoorbeeld als het gaat om wapenleveranties. Van al deze zaken tezamen gaat een belangrijk signaal uit."

De rechters van het Internationaal Gerechtshof trekken zich na het tussenvonnis weer terug om de zaak verder te bestuderen. Het kan nog jaren duren voordat er een definitieve uitspraak komt. Zo staat het Vredespaleis even in het middelpunt van de aandacht, om vervolgens de luwte weer op te zoeken.

'Van al deze zaken tezamen gaat een belangrijk signaal uit'

op dat jarenlange proces. De uitspraak was dat Israël er alles aan moet doen om genocide te voorkomen en bewijs van eventuele misdaden moet worden

“

IN DE TIJDLIJN

Op 5 mei 1945 capituleren de Duitse bezetters. Na vijf jaar bezetting door nazi-Duitsland kan de vrede massaal worden gevierd. Boven Den Haag vliegen geallieerde bommenwerpers om voedsel te droppen. Den Haag wordt pas drie dagen later echt bevrijd met de officiële intocht van de geallieerden. Voorop loopt de Koninklijke Nederlandse Brigade Prinses Irene als onderdeel van het First Canadian Corps.

”

PAX-DIRECTEUR ROLIEN SASSE:

‘Huidige tijd is misschien gevaarlijker dan tijdens de Koude Oorlog’

Door Georg Frerks

Rolien Sasse is algemeen directeur van PAX, de grootste vredesorganisatie van Nederland. PAX werkt aan de bescherming van burgers tegen oorlogsgeweld, het beëindigen van gewapend geweld en het opbouwen van inclusieve vrede. PAX is wereldwijd actief in conflictgebieden, veelal met lokale partners. Toen secretaris-generaal van de NAVO Jens Stoltenberg in juni suggereerde meer kernwapens uit opslagplaatsen te halen om ze sneller te kunnen inzetten, reageerde Sasse afwijzend: “Ook nu de spanning wereldwijd oploopt, moet de NAVO zich houden aan het non-proliferatieverdrag. De geschiedenis bewijst dat dit kan.” Zij riep Mark Rutte op, als opvolger van Stoltenberg, het beleid van de NAVO te wijzigen en zich te richten op nucleaire de-escalatie. Ook haalde ze het nieuws met de kwestie dat Israël nog steeds Nederlandse onderdelen gebruikt in de F-35

gevechtswliegtuigen die Gaza bombarderen en Nederland zo bijdraagt aan ernstige schendingen van het internationaal oorlogsrecht. “Het is lastig alle hedendaagse conflicten onder de aandacht te krijgen van het publiek,” zegt Sasse. “Er moet een duidelijke link zijn met je eigen land wil dat lukken.” Ze noemt als voorbeeld de steenkolen uit Colombia die via de haven van Amsterdam binnenkomen en hier de energievoorziening draaiende houden. Die worden door PAX en andere vredesorganisaties ‘bloedkolen’ genoemd, omdat daar het bloed aan kleeft van grootschalige mensenrechtenschendingen door grote Europese energiebedrijven. “Vanwege de link met het gebruik in Europa was het mogelijk dit te agenderen. De gemeente Amsterdam heeft in oktober vorig jaar besloten bloedkolen te weren uit de Amsterdamse haven.”

VERDOMHOEKJE

De vredesbevordering zit vandaag de dag in het verdomhoekje, aldus Sasse. “Dat is verontrustend.” Zij vreest dat onderwerpen als

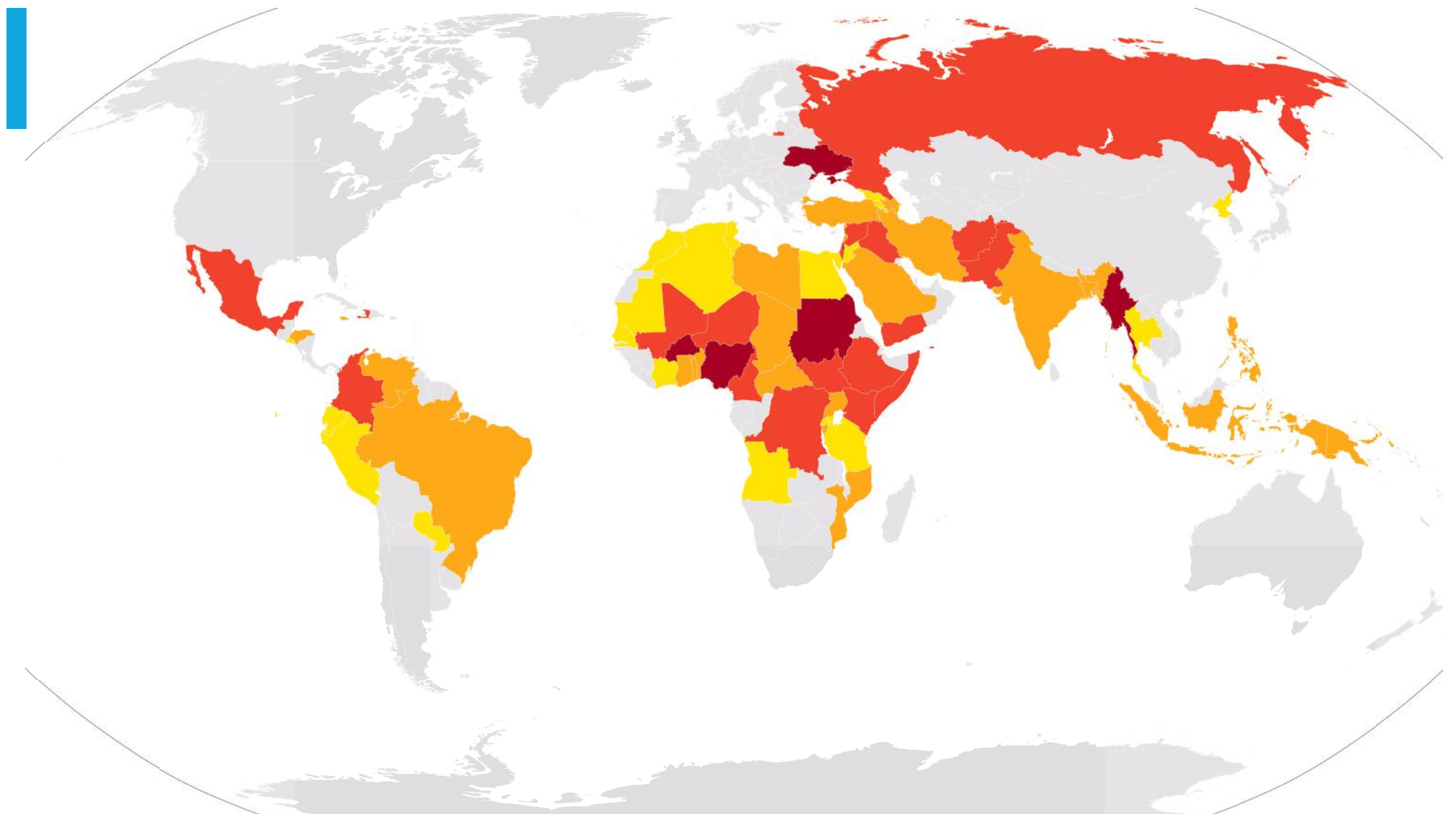
diplomatie, wapenbeheersing en conflictbemiddeling in de nabije toekomst steeds minder aandacht krijgen. “In het hoofdlijnenakkoord gaat het vooral over het investeren in

‘Met wapens alleen bereik je geen vrede’

wapens en het versterken van de NAVO, maar is er weinig aandacht voor de-escalatie door communicatie of dialoog. Je moet ook heel voorzichtig zijn met investeren in de wapenindustrie. Voordat je het weet, komt het geld terecht bij verboden wapens of vallen deze

in verkeerde handen. De wapenindustrie is vaak niet transparant, traceerbaar en maatschappelijk verantwoord bezig. Natuurlijk, onze defensie moet op orde zijn. Maar je moet diplomatie niet verwaarlozen of verkeerde signalen afgeven. Met wapens alleen bereik je geen vrede. Wapenbeheersing is niet naïef maar juist heel rationeel. De langdurige vrede in West-Europa is het resultaat van overleg, toenadering en integratie.”

De voorgenomen bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking vindt Sasse om verscheidene redenen onverstandig. Het werk van organisaties als PAX wordt bemoeilijkt, evenals de dialoog met die landen, bijvoorbeeld als je iets aan migratie wilt doen. “China en Rusland springen bovendien maar al te graag in het gat dat daardoor ontstaat.” De complexiteit van de wereldproblematiek wordt volgens haar te veel genegeerd. “Zwart-witdenken dat het probleem eerder vergroot dan oplost. De huidige tijd is misschien wel gevaarlijker dan de tijd van de Koude Oorlog.”



Media selecteren gewapende conflicten

Door Georg Frerks

De oorlogen in Oekraïne en Gaza halen dagelijks de krant. In de rest van de wereld woeden al jaren gewapende conflicten die evenveel leed en slachtoffers eisen maar geen of nauwelijks aandacht krijgen. Bovendien kampen veel landen waar het nu rustig lijkt nog met de gevolgen van eerdere conflicten die vaak pas na jaren verdwijnen.

Het Midden-Oosten en Noord-Afrika worden geteisterd door 45 conflicten, meestal gevechten tussen de staat en een gewapende groep, al dan niet met inmenging van buiten. Afrika als geheel kent 35 van dit soort conflicten, maar ook gevechten tussen gewapende groepen onderling. In Azië gaat het in totaal om negentien conflicten, vaak meerdere per land, zoals in Afghanistan, Pakistan of de Filipijnen. In Europa woeden

zeven conflicten, waarbij het in vier gevallen gaat om bezettingen door Rusland. Latijns-Amerika heeft zes conflicten, met in Mexico en Colombia geweld door gewapende criminele drugsbendes. Sinds 2020 is het aantal conflicten gegroeid met 40 procent. Eén op de zes mensen in de wereld staat bloot aan conflicten en het bijbehorend geweld. Vijftig landen of gebieden hebben te maken met extreem, hoog of

turbulent geweld. De aandacht van de media gaat vaak alleen uit naar conflicten die internationaal en geopolitiek van belang zijn. Dat zijn cynisch genoeg vooral die conflicten die de belangen van het Westen raken of waarvan de gevolgen in het Westen merkbaar zijn, bijvoorbeeld vanwege de grote stroom vluchtelingen.

(Bron: ‘Armed Conflict Location & Event Data Project’)

	>10.000 doden
	1000-9999 doden
	100-999 doden
	10-99 doden

OPCW, waakhond tegen chemische wapens

Hoewel bijna alle chemische wapens de wereld uit zijn, is de rol van de 'Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons' (OPCW) nog lang niet uitgespeeld. Dat blijkt onder meer uit de geruchtmakende vergiftigingszaken van Navalny en de Skripals.

Door Lieuwe van Slooten

Het hoofdkwartier van de OPCW is te vinden in het hart van de Internationale Zone in Den Haag, vlak bij het World Forum. Maar veel van het echte werk wordt gedaan in een hypermodern, glimmend gebouw in Nootdorp. Het is zichtbaar vanaf de A12. Op het industrieterrein Heron is het gras strak gemaaid en de struik egaal afgepunt. Het nieuwe laboratorium dat in het voorjaar van 2023 geopend werd door koning Willem-Alexander, ligt er mooi bij. Binnen is de pers niet welkom, maar vanbuiten ziet het er gelikt uit. Het gebouw is trillingvrij om de geavanceerde apparatuur niet te beschadigen.

Het pand is goed beveiligd. Zwarte hekken van drie meter hoog en slagbomen zorgen ervoor dat ongewenste personen niet binnenkomen. Wie binnen wel wat te zoeken heeft, moet door een vliegveldachtige controlepost. Op elke mogelijke hoek hangen camera's. Zelfs op het grasveld iets verderop dat tijdelijk als parkeerplaats wordt gebruikt.

AFGRIJZEN

De OPCW ziet sinds 1997 toe op de naleving van het internationale Verdrag van Chemische Wapens (CWC) dat door bijna alle landen in de wereld is ondertekend. Alleen Egypte, Israël, Noord-Korea en Zuid-Soedan zijn er niet bij aangesloten. Het idee tijdens de oprichting was dat chemische oorlogsvoering in een beschaafde strijd niet meer normaal zou moeten zijn. Met afgrijzen werd teruggekeken op de massale inzet van gifgas tijdens de Eerste Wereldoorlog. De organisatie stelde zich ten doel alle chemische wapens te vernietigen en te voorkomen dat ze ooit nog terug zouden komen.

Inmiddels zijn vrijwel alle voorraden chemische wapens uit de Koude Oorlog vernietigd. Toch blijkt de OPCW nog steeds van groot belang. Zo valt het vergiften van individuele personen ook onder het gebruik van een chemisch wapen. Daarvan zijn er twee grote zaken geweest die internationaal veel aandacht kregen. De OPCW onderzocht daarbij om wat voor vergiftiging het



Het laboratorium van de OPCW in Nootdorp. Foto: DHC

ging en of het internationale verdrag werd geschonden.

JAMES BOND-FILM

Eerst was er de Skripal-affaire, die net zo goed een slechte James Bond-film had kunnen zijn. Sergej Skripal was een spion voor de Russische geheime dienst, maar liep over naar de Engelse inlichtingendienst, waaraan hij informatie doorspeelde. Dat ging mis toen hij door de Russen gearresteerd werd en een lange gevangenisstraf kreeg. Via een gevangenenruil kwam hij weer vrij. Engeland verleende hem gratie en hij probeerde daar een rustig leven te leiden, maar dat liep anders.

In 2018 werd Skripal samen met zijn dochter in Salisbury in bewusteloze staat aangetroffen op een bankje. In kritieke toestand werden ze vervoerd naar het ziekenhuis. Al snel wees Enge-



Koning Willem-Alexander opent het nieuwe laboratorium van de OPCW. Foto: OPCW

en Veiligheidsdienst (MIVD) een hackpoging van vier Russische spionnen die vanuit een auto opereerden in de buurt van het OPCW-hoofdkwartier. De vier werden uitgezet.

NAVALNY

Novitsjok is een zenuwgas dat werd ontwikkeld in de jaren zeventig en tachtig door het toenmalige Sovjet-regime. Het kan op verschillende manieren worden toegediend: door inademing, contact met de huid of via eten of drinken. Het zenuwstelsel raakt overprikkeld en uiteindelijk verlamd. Ook de ademhaling wordt aangetast en uiteindelijk kan het zorgen voor hersenschade. Na de Skripal-zaak kwam novitsjok op de lijst met verboden stoffen te staan.

Maar daar trokken de Russen zich niets van aan. Het zenuwgas werd ook gebruikt tegen de Russische oppositie-

leider Aleksej Navalny. In 2020 werd hij tijdens een vlucht naar Moskou opeens onwel. Het vliegtuig werd aan de grond gezet en Navalny werd overgebracht naar een ziekenhuis in Berlijn, waar hij kunstmatig in coma werd gehouden. Enkele weken later ontwaakte hij. De OPCW assisteerde bij het onderzoek naar de vergiftiging. Overigens overleed Navalny een paar jaar later in een Russische strafkolonie alsnog.

Van beide moordaanslagen gaat men ervan uit dat die zijn gepleegd met novitsjok. Dat betekent dat in beide gevallen het OPCW-verdrag tegen het gebruik van chemische wapens is geschonden. Dit is een internationaal verdrag en daarom zouden de daders terecht moeten staan voor het eveneens in Den Haag gevestigde Internationaal Strafhof. Zo zijn de chemische wapens op grote schaal misschien de wereld uit, de OPCW is als waakhond nog hard nodig.

In 2020 werd Navalny tijdens een vlucht naar Moskou opeens onwel

land naar Rusland als de dader van wat een moordpoging leek. In hoeverre dat klopte moest de OPCW onderzoeken. Hoewel ze niet bevestigden dat het ging om het beruchte novitsjok, stelden ze wel vast dat Skripal was vergiftigd met een zenuwgas. In april van dat jaar vrijdelde de Militaire Inlichtingen

PROTESTEN BIJ VREDESPALEIS



Protestdemonstratie tegen de apartheidspolitiek van Zuid-Afrika, 2 april 1960. Foto: Herbert Behrens/Anefo



Demonstratie van Zuid-Molukkers, 27 december 1974. Foto: Rob Mieremet/Anefo



Herdenking van de slachtoffers van de atoombomben op Hiroshima en Nagasaki, 6 augustus 1979. Foto: Rob C. Croes/Anefo



'Kernwapen' voor het Vredespaleis, 26 september 1981. Foto: Rob C. Croes/Anefo



Internationale milieuconferentie in het Vredespaleis te Den Haag, 11 maart 1989. Foto: Rob C. Croes/Anefo



Jozias van Aartsen (links) en Wim Deetman zijn trots op de internationale status van hun stad. Foto: Jos van Leeuwen

VAN AARTSEN EN DEETMAN

‘NAVO-top? Die kan maar in één stad!’

Als burgemeester werkten ze keihard aan de internationale status van Den Haag. Wim Deetman en Jozias van Aartsen blikken met voldoening terug en vooruit.

Door Herman Rosenberg

We spreken de twee oud-bestuurders bij het Kunstmuseum Den Haag. Dat is niet zomaar een plek. Het museum speelde als locatie voor persconferenties een grote rol bij de Nuclear Security Summit (NSS) in 2014 en gaat dat mogelijk opnieuw doen bij de NAVO-top volgend jaar. Het was nog spannend, herinnert Van Aartsen zich. Barack Obama hield een persconferentie, maar die liep uit. Hij bleef maar aan het woord. De bedoeling was dat hij daarna nog even het museum in zou gaan. Uiteindelijk lukte dat en hebben we hem meegenomen naar Mondriaans ‘Victory Boogie Woogie’, een schilderij dat in New York ontstond. Het was een mooi moment, voor het museum en voor de stad.

Wim Deetman (79) en Jozias van Aartsen (76). Hier aan de museumvijver zitten twee Hagenaars die gouden sporen hebben verdiend in het openbaar bestuur. Beiden waren ze minister, beiden waren ze burgemeester van hun geboortestad, Deetman van 1996 tot 2008 en Van Aartsen van 2008 tot 2017.

In 2012 kreeg Den Haag toestemming de woorden Vrede en Recht in zijn

wapen te voeren. Was dat voor u een kroon op het werk?

Van Aartsen: Jazeker. Ik heb het altijd een gemis gevonden dat we geen spreuk hadden. Maar in het overleg met de Hoge Raad van Adel (die over gemeentewapens adviseert, red.) en koningin Beatrix is het gelukt. We hadden natuurlijk ook een goed verhaal. In het verleden de vredesconferenties, meer recent de Afghanistan-conferentie (2009, red.), het Joegoslaviëtribunaal en nog veel meer.

Deetman: De wapenspreuk is van groot belang, omdat die de stad een gezamenlijke identiteit geeft waar iedereen trots op kan zijn. Mijn voorganger Ad Havermans noemde Den Haag geregeld

‘Deze internationale rol past Den Haag als een handschoen’

de ‘Juridische Hoofdstad van de VN’. Ik dacht eerst: goh, trek je hier nu niet een te grote broek aan? Maar toen bleek dat Boutros Boutros-Ghali, toenmalig secretaris-generaal van de VN, dat al eerder had gezegd. Ik heb hem ernaar gevraagd. Toen zei hij: ‘Ik zit op deze stoel omdat ik in Den Haag aan de Academie van Internationaal Recht (verbonden aan het Vredespaleis, red.) heb gestudeerd. Dat zegt wat over de internationale reputatie van de stad én over het belang van het hoger onderwijs.

Die reputatie schiep verplichtingen, want Den Haag kon niet onder het Joegoslaviëtribunaal uit. Hoe ging dat?

Deetman: Ik was vóór, maar Buitenzake Zaken was tegen. Ze waren bang voor de hoge kosten en de problemen met de detentie van veroordeelden. Maar dat hebben we allemaal weten op te lossen. Zo zag je dat de reputatie die Den Haag bij juridische insiders al had, steeds algemener werd en ook in de stad aansloeg. Vergeet niet dat een flink deel van de Haagse bevolking verdient aan de internationale organisaties en de conferenties.

Het was vaker touwtrekken met BuZa, geloof ik.

Van Aartsen: Laat ik voorstellen dat BuZa in algemene zin altijd behulpzaam is geweest bij het uitbouwen van Den Haag op internationaal-juridisch gebied. Maar er zijn wel discussies geweest, ja. Voor de Afghanistan-conferentie en voor de Nuclear Security Summit was ook Maastricht in de race. Ik heb toen tegen mensen van Algemene Zaken (het ministerie van de premier, red.) gezegd: ‘Als jullie Den Haag willen helpen, kies dan voor onze stad.’ Dat Mark Rutte Hageenaar is, hielp natuurlijk ook mee. Voor de komende NAVO-top bleek de reputatie van de stad van vrede en recht opnieuw doorslaggevend; de concurrenten Amsterdam en Maastricht werden afgetroefd.

De zegetocht van Den Haag als stad van vrede en recht in de recente geschiedenis is lang. In 1997 viel het besluit de Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens (OPCW) hier te vestigen. In 1998 kwam Europol. In 2002 begon het Internationaal Strafhof in Voorburg en

het kreeg later nieuwbouw aan de Oude Waalsdorperweg. In 2003 koos Eurojust voor de Hofstad. Europol en Eurojust zetelen nu allebei in nieuwe gebouwen in wat de Internationale Zone is gaan heten.

Wie heeft dat eigenlijk bedacht, die Internationale Zone?

Deetman: Het is in mijn periode bedacht. Ik was er nauw bij betrokken door de discussie over de plek voor het Internationaal Strafhof. Wij hadden ons oog laten vallen op de Alexanderkazernes. De generaals zeiden: ‘Dan hebben we oorlog.’ Die hebben we gewonnen. Daar in de duinen begint de zone dus en die loopt door tot voorbij het World Forum en heeft ook een aftakking naar het Vredespaleis. Het is een uitstekend concept gebleken.

Volgend jaar krijgen ‘we’ de NAVO-top. Duizenden deelnemers, tientallen regeringsleiders, een enorme veiligheidsoperatie. Kan Den Haag dat aan?

Deetman: We hebben de ervaring en de faciliteiten. Deze internationale rol past Den Haag als een handschoen.

Van Aartsen: Met de NSS hebben we bewezen dat we dit kunnen. Er is maar één stad in Nederland die dit aankan. Ik hoef nu niet meer te zeggen welke, denk ik.

“

IN DE TIJDLIJN

Op 10 november 1962 organiseren 36 leerlingen van het Haags Montessori Lyceum de eerste Ban-de-Bom-demonstratie, de eerste sit-down demonstratie van Nederland. De wapenwedloop stuit in de jaren zestig vooral bij jongeren op steeds meer verzet. De latere Provo en Kabouter Roel van Duijn was een van hen. Roel: ‘Zelf lag ik languit op de grond, een spandoek boven mijn hoofd houdend. ‘De wereld geen Hiroshima’.

”

Humanity Hub: 'soort Facebook voor vrede'

The Hague Humanity Hub laat aan hulporganisaties zien dat zij er niet alleen voor staan. "Hier ben je omringd door mensen die bezig zijn met dezelfde thematiek."

Door Thijme van der Burg

Jessica Hartog werkt voor International Alert, een ontwikkelingsorganisatie die zich op verschillende plekken in de wereld inzet voor het vreedzaam oplossen van geweldsconflicten en wil voorkomen dat dreigende situaties escaleren. Hartog richt zich vanuit Den Haag op het verband tussen klimaatverandering en vredesopbouw, specifiek de conflicten rondom watergebruik en de toegang tot drinkwater. Iris Frakking werkt bij de humanitaire organisatie The HALO Trust, die landmijnen en overgebleven explosieven ruimt in voormalige oorlogsgebieden over heel de wereld. Het zijn beide internationale organisaties die zich bezighouden met vredesopbouw, maar elkaar normaliter niet tegenkomen. Daarvoor is de The Hague Humanity Hub opgericht, een verzamelplek voor instellingen die werken aan 'een betere en meer vreedvolle wereld', legt directeur Jill Wilkinson uit.

De 'Hub', zoals leden het noemen, is al zes jaar lang op de Fluwelen Burgwal een trefpunt voor inmiddels meer dan duizend humanitaire organisaties, instellingen, vrijwilligersinitiatieven, juristenkantoren en wetenschappers die zich in brede zin bezighouden met klimaat, gerechtigheid en vrede. Wilkinson vergelijkt de werkplek met Facebook, maar dan voor mensen die zich inzetten voor een vreedzamere en rechtvaardigere wereld. "Via ons maken leden nieuwe connecties met voor hen onbekende organisaties. Wij brengen disciplines samen die zich bezighouden met het verbeteren van de wereld, maar in verschillende sectoren werken. Op die manier vult de kennis elkaar aan." Zij hoopt zo te laten zien dat het werk van organisaties zich niet alleen afspeelt binnen de wetenschap- of klimaatsector, maar dat onderwerpen elkaar geregeld overlappen. "Je ziet dan dat je er niet alleen voor staat."

LID WORDEN

Wilkinson noemt een recente samenwerking tussen Democracy Next en een we-

tenschapper. Democracy Next is opgericht in Den Haag en werkt op Europese schaal aan het bevorderen van burgerberaden. De bewuste wetenschapper onderzoekt 'valued spaces': lokale gemeenschappen verbinden op basis van gelijke morele

'Via ons maken leden nieuwe connecties met voor hen onbekende organisaties'

waarden. "De wetenschapper benaderde ons met zijn recente onderzoek, en op basis daarvan organiseerden wij een bijeenkomst. De twee leerden elkaar kennen tijdens dat congres. Zij kwamen erachter

dat hun werk elkaar aanvult. Zulk soort samenwerkingen ontstaan dus indirect vanuit de Humanity Hub."

Iedereen kan lid worden van de Humanity Hub, legt de directeur uit. Het belangrijkste is dat je serieus bent over de impact die je wil maken, of zoals Wilkinson het zegt: "Change makers who are serious about a more peaceful and fair world."

Zo is een organisatie als International Justice Mission lid, maar zijn ook de lokale Haagse Helpers lid. "Je hoeft geen vaste baan te hebben die volledig draait om één van de 'sustainable development goals' (maatschappelijke doelen die bijdragen aan een betere wereld, red.) maar je moet wel serieus bezig zijn. Het is moeilijk om daar harde criteria aan te verbinden. Zolang een organisatie geïnteresseerd is, verbinding zoekt en aannemelijk maakt dat ze de wereld wil verbeteren, mag deze lid worden."

BIJZONDERE PLEK

Wanneer internationale collega's van International Alert Jessica Hartog opzoeken in Den Haag, wordt ze er weer aan herinnerd wat voor 'bijzondere' werkplek de

Hub is. "Internationale collega's benijden deze werkplek regelmatig," zegt Hartog. "Gewoonlijk werk je thuis, op kantoor of in een meer 'corporate' co-working ruimte, omgeven door bijvoorbeeld grafisch designers en beleggingsadviseurs; die zijn hier niet. Hier ben je omringd door mensen die bezig zijn met vergelijkbare thematiek. Dat is echt een enorme aanvulling."

Recent was Hartog op een evenement van de Hub. Daar kwam zij in aanraking met een vertegenwoordiger van Global Shapers, dat bewoners van Den Haag motiveert om meer bij de gemeente te lobbyen voor beter klimaatbeleid. "Wij doen dat werk ook heel veel, maar dan in bijvoorbeeld Kenia en Mali. We proberen mensen te steunen en er zo voor te zorgen dat zij hun belangen aankaarten bij de lokale autoriteiten. Global Shapers bevordert ook burgerparticipatie, maar in een andere omgeving: op andere niveaus van welvaart, onderwijs en goed bestuur. Over dit soort initiatieven lees je normaal alleen in deze krant, maar daar kom ik fysiek niet zo snel mee in aanraking. Wat dat betreft, verrijkt de Hub mijn werk en contacten."

Wilkinson: "Een van onze partnerorganisaties zei dat door hier te werken zij de horizon weer zien. Anders zien zij alleen hun eigen werk, maar niet het eindpunt."



Jessica Hartog van International Alert werkt graag in de Humanity Hub. Foto: Casper van Dort

“

VREDESONDERHANDELINGEN INGEWIKKELD SPEL: STRATEGO MET HAVIKEN, DUIVEN EN SPOILERS

Door Georg Frerks

De Amerikaanse wetenschapper Edward Lutwak schreef in 1999 een omstreden artikel 'Give War a Chance' (Geef oorlog een kans). Hij stelde dat oorlogen hun loop moesten hebben omdat ze uiteindelijk vrede brengen door de vijand te verslaan. Feit is echter dat het merendeel van de oorlogen uiteindelijk wordt opgelost via vredesonderhandelingen. Maar we weten ook dat onderhandelingen lastig zijn.

Allereerst gaat het om wezenlijke belangen, om kwesties op leven en dood, die je niet zomaar 'wegonderhandelt'. Ten tweede zijn er op het slagveld al grote offers gebracht, waardoor opgeven geen optie lijkt. Ten derde kunnen partijen nog steeds de hoop koesteren militair te kunnen winnen of hun uitgangspositie voor onderhandelingen te kunnen verbeteren. De Amerikaanse wetenschapper Bill Zartman stelt dat onderhandelingen pas kunnen beginnen als er een mili-

taire impasse is ontstaan en de partijen oorlogsmoe zijn. Alleen dan is de situatie rijp voor onderhandelingen of bemiddeling, aldus Zartman. Maar eerst moet men het überhaupt eens worden of er onderhandeld wordt, door wie met wie, waar en met welke onderhandelaars. Een starre houding van 'we praten niet met terroristen' moet dan eerst zonder al te veel gezichtsverlies worden weggemasseed. Dit alles is dus een ingewikkeld spelletje Stratego.

De drie belangrijkste typen spelers in dit Stratego-spel zijn de duiven, de haviken en de spoilers. De duiven willen zich uit ethische overwegingen en idealen inzetten voor vrede. Maar juist hierdoor roepen ze zelfs bij de eigen bevolking achterdocht op uit vrees dat ze gerechtvaardigde belangen uit het oog verliezen. Deze vrees bestaat veel minder bij de haviken, niet zelden oud-militairen, zoals destijds de Israëlische premier Yitzhak Rabin, die eerder generaal was. Haviken onderhandelen hard en proberen eruit te halen wat er in zit. Haviken kunnen hun achter-

ban daarom gemakkelijker meekrijgen, wat nodig is voor duurzame vrede. Ten slotte hebben we nog de spoilers. Spoilers zijn partijen die vaak stiekem proberen de onderhandelingen te laten mislukken, omdat ze denken dat hun belangen door een vrede zullen worden geschaad, de zogeheten 'fear for peace'. De vraag is dan ook niet wát het probleem is, maar wie! De Amerikaanse wetenschapper Stephen John Stedman bepleit 'spoiler management' waarbij moet worden bekeken hoe deze spoilers kunnen worden aangepakt, bijvoorbeeld via positieve stimuli, overreding of 'socialisatie', garanties, internationaal toezicht, en eventueel dwang. Hierbij kunnen instellingen als het Haagse Permanent Hof van Arbitrage en het International Strafhof een belangrijke rol spelen.

Georg Frerks is emeritus hoogleraar Conflict Studies aan de Universiteit van Utrecht en Internationale Veiligheidsstudies aan de Nederlandse Defensie Academie.

”

Is getekend: ABE COK

Door Georg Frerks

In het centrum van Den Haag zetelt Justice & Peace. Deze organisatie zet zich in voor een wereld waarin iedereen recht heeft op een humaan leven en mensenrechten worden gerespecteerd. Sinds 2012 ontwikkelde Justice & Peace 24 zogenaamde Shelter City-steden waar internationale mensenrechten-verdedigers die gevaar lopen drie maanden op adem kunnen komen, trainingen volgen en hun netwerk kunnen uitbreiden, waarna ze met hernieuwde kracht hun werk kunnen voortzetten in hun land van herkomst. Een afgeleide hiervan is hun nieuwste initiatief: Artists' Safe Haven, een veilige en inspirerende plek voor kunstenaars die gevaar lopen omdat ze mensenrechten promoten met hun werk. Kunstenaars moeten zich vrij kunnen uiten. Kunst kan en mag een kritisch middel zijn; vrije expressie is een mensenrecht. Het programma voorziet niet alleen in onderdak, begeleiding en verblijfskosten, maar richt zich ook op talentontwikkeling en uitwisseling met kunstenaars in Nederland. Deze zomer vertoeft de Boliviaanse cartoonist en beeldhouwer Abel Bellido Córdoba in alle vrijheid in Den Haag. In eigen land is hij herhaaldelijk met de dood bedreigd.

CORRUPTIE

Abel (52) is in Bolivia, een land in Zuid-Amerika met ruim 12 miljoen inwoners, een bekende naam. Zo ontving hij in 2021 de La Paz Persprijs in de categorie cartoons voor een kritische cartoon over de advocaat-generaal van Bolivia Wilfredo Chávez, gepubliceerd in de krant Página Siete. Onder de artiestennaam Abecor maakt hij al meer dan twintig jaar cartoons voor verschillende kranten. Momenteel is hij werkloos, omdat Página Siete door de regering is verboden. Abel: "Ik haal mijn inspiratie uit het lokale nieuws en wat mensen zeggen op straat. Ik heb altijd alle vrijheid willen hebben om dat om te zetten in een tekening. Maar in Bolivia heeft eigenlijk alles een politieke lading en is het bijzonder moeilijk om als cartoonist te maken wat je wil."

Bij zijn laatste krant, die zich specialiseerde in onderzoeksjournalistiek, werd de corruptie van de regering aan de kaak gesteld. Bolivia kent de laatste jaren veel onrust, politieke instabiliteit, armoede en mensenrechtenschendingen door de overheid en het leger. In haar jaarlijkse rapport spreekt Amnesty International haar bezorgdheid uit over het gebrek aan onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in Bolivia. De autoriteiten beschermen mensenrechtenactivisten onvoldoende. Veiligheidstroepen vielen journalisten aan tijdens protesten.

DURF EN GEDREVENHEID

Abel wil zijn verblijf in Den Haag vooral gebruiken om zijn beeldhouwtalent verder te ontwikkelen. Zijn familie juicht het ook toe dat hij het riskante werk van cartoonist laat liggen, althans voorlopig. Wel raakt hij weer helemaal bevlogen als we hem in contact brengen met de



Abecor genietend van zijn vrijheid in Den Haag

'De impact van een goede cartoon is vaak veel groter dan die van een tekst'

Franse cartoonist Nicolas Journoud die in de hele wereld actief is, waaronder tien jaar in Kazachstan, en nu al enige tijd in Den Haag woont. Ze

praten met elkaar honderduit over het vak en over de uitdagingen, spanningen en risico's ervan. "De impact van een goede cartoon is vaak veel groter dan die van een tekst," zegt Abel. "Daarom wordt het vaak beschouwd als bedreigend." Een tekening is voor hem in eerste instantie een idee. Hoe kun je iets uitdrukken, soms maar in een paar lijnen? De technische en de artistieke kwaliteit van de tekening zijn in wezen minder van belang. Nicolas is onder de indruk: "Abel maakt echt mooi werk en je ziet zijn durf en gedrevenheid."

KOPLAMP

Abel heeft er inderdaad behoefte aan om zich de drie maanden in Nederland met heel andere zaken bezig te houden. Hij richt zich nu meer op beeldhouwen en vooral bronsgieten. In heel Bolivia is er nog maar één kunstenaar die met brons werkt en Abel wil dit na terugkomst in Bolivia weer aanwakkeren. "Ik voelde ook dat ik dat in me heb en zie die ontwikkeling ook als een persoonlijke noodzaak. In Nederland krijg ik de mogelijkheid nieuwe dingen te leren en me verder te ontwikkelen."

In een atelier aan de Van der Duynstraat werkt hij keihard aan verschillende beelden. Hij toont een vrouwenfiguur met een paraplu waaraan hij werkt, een wasen beeld dat dient als mal voor het uiteindelijke bronzen beeld. Als je goed kijkt, zijn het boeken die als dakpannen het scherm van de paraplu vormen. Abel: "Het staat symbool voor hoe kennis ons kan beschermen en is tegelijk een oproep om te lezen." In Bolivia wordt op het platteland nog maar weinig gelezen en is er nog veel ongeletterdheid. Datzelfde idee komt ook terug in een beeld van een fiets en een fietser, het eerste wat hem opviel in Nederland. Maar de koplamp van de fiets is in dit beeld vervangen door een boek, dat ons bijlicht. Volgens Abel verspreidt kennis licht. En licht is hard nodig in zijn land.

Kijk voor meer informatie over Justice & Peace en Artists' Safe Haven op www.justiceandpeace.nl



Abel Bellido Córdoba.

“

IN DE TIJDLIJN

De antikernwapendemonstratie van 29 oktober 1983 is een massabetoging in Den Haag tegen de stationering van kruisraketten in Nederland. Maar liefst 550.000 mensen demonstrieren, de grootste demonstratie ooit in Nederland gehouden. De onaangekondigde toespraak van prinses Irene is een grote verrassing. Ze zei: "We hebben wapens gemaakt waardoor we aan de rand van de afgrond staan. We kunnen geen fout meer maken, anders wordt de hele wereld vernietigd."

”

Kunst in het teken van vrede en recht

Door Willem van der Ham met medewerking van Stroom Den Haag
Fotografie: Ralph Kämena en Sander Foederer (Maduro-monument)

In de Haagse buitenruimte staan verscheidene kunstwerken met het thema vrede. Binnenkort wordt op de Koekamp een beeld geplaatst van Bertha von Suttner, vervaardigd door Ingrid Rollema. Je kunt de vredesroute gemakkelijk lopen (in etappes) of fietsen.



Scan de QR-code voor de uitgebreide route langs de Haagse buitenkunst van vrede en recht.



'Waakzaamheid en Bescherming' (buitenste beelden), Hans Reicher, **'Oorlog en Vrede'** (middelste beelden), Dirk Bus (1953-'55), Kalvermarkt boven ingang ministerie van Defensie. Materiaal: beton.

Twee mannen en twee vrouwen, naakt of nagenoeg naakt, verbeelden 'Waakzaamheid, Vrede, Oorlog en Bescherming'.



'Maduro-monument', Jikke van Loon (2016/17), George Maduroplein. Materiaal: lood en bladgoud.

Madurodam is in 1952 ter nagedachte-nis aan George Maduro (1916-1945) opgericht en is de financiële motor achter een belangrijke liefdadigheids-instelling. Het eerste beeld toont Maduro op 10-jarige leeftijd, het tweede de volwassen held. Ze moedigen je aan na te denken over wanneer je nu eigenlijk een held bent: als kind al, of moet je er een helden-daad voor verrichten?



'Van Karnebeekbron', Willem Brouwer (1915), Materiaal: steen.

De 'Van Karnebeekbron' is in 1915 geplaatst als eerbetoon aan de Carnegie Stichting en de bouwers van het Vredespaleis. Abraham van Karnebeek (1836-1925), een specialist in internationaal recht, was voorzitter van de Eerste Haagse Vredesconferentie in 1899. Bovendien pleitte hij voor de totstandkoming van een Permanent Hof van Arbitrage. In 1913 opende Van Karnebeek het Vredespaleis.



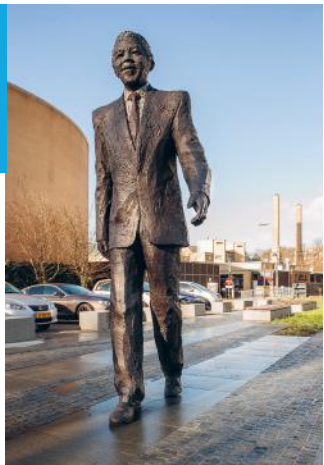
'Monument mr. Hendrik Coenraad Dresselhuys', Arend Odé (1931), Carnegielaan. Materiaal: steen.

Hendrik Dresselhuys (1870-1926) was een warm pleitbezorger van de Volkenbond, de latere Verenigde Naties. Het monu-ment wordt opgesierd door een gedicht over vrede.



'Hugo de Groot', Johan Polet (1938), Korte Voorhout. Materiaal: brons.

Hugo de Groot (1583-1645) geldt internationaal als de grondlegger van internationaal recht. De beeldengroep van rechtsgeleerden maakte oorspronkelijk deel uit van het gebouw van de Hoge Raad aan het Plein, gemaakt door verschillende beeldhouwers. Johan Polet liet de linkerhand van De Groot rusten op het wetboek. De rechterhand benadrukt het belang van het wetboek.



'Long walk to freedom', Arie Schippers (2012), Johan de Wittlaan. Materiaal: brons.

Arie Schippers vond Nelson Mandela (1918-2013) geen man voor een sokkel. Daarom plaatste hij de Zuid-Afrikaanse anti-apartheids-strijder direct op de straat, tussen andere mensen, maar met zijn drieënhalve meter lengte wel boven hen uittorend. Op de stoep zijn voetstappen van kinderen aange-bracht die naar de lopende Mandela toe gaan. Zij brengen als toekomstige generaties de idealen van Mandela verder.



'Monument Ghandhi', Karel Gomes (2004), Hobbemaplein. Materiaal: brons.

Het Gandhi-monument herinnert aan de Hindoestaanse contractarbeiders die werden geronseld om op Surinaamse plantages te werken. Rond de onafhanke-lijkheid van Suriname in 1975 kwamen veel nakomelingen van deze arbeiders naar Nederland. Mahatma Gandhi (1869-1948), grondlegger van de moderne staat India, was voorstander van actieve geweldloos-heid als middel voor revolutie.



'Politiemonument', Jan Kleingeld (2006), Burgemeester Patijnlaan. Materiaal: beton.

Voor het 'Politiemonument' bedacht Jan Kleingeld een fraai gestileerde, langgerekte bank in goud, wit en blauw. 's Avonds is het zitelement van binnenuit verlicht waardoor ook bij donker de boodschap nog helder in beeld blijft.



'World Peace Flame', Heleen van der Sanden (2002), Carnegieplein. Materiaal: natuursteen en vuur.

Heleen van der Sanden plaatste de eeuwig brandende vlam in een zwarte natuurstenen zuil. Rondom de vlam liggen karakteristieke stenen afkomstig uit 197 landen, zie: www.worldpeaceflame.org



'Alas de Mexico', Jorge Marín (2019), Oude Waalsdorperweg (op voorterrein Internationaal Strafhof). Materiaal: brons en beton.

Jorge Marín heeft 'Alas de Mexico' (Mexicaanse Vleugels) speciaal ontworpen om mensen uit allerlei landen en culturen met elkaar in contact te brengen. Het is een geschenk van Mexico aan het Internationaal Strafhof. Op vier continenten is het beeld 'Alas de Mexico' geplaatst. Marín wil dat het beeld in alle landen van de wereld te zien is.



'The Gift', Navid Nuur (2016), Oude Waalsdorperweg (op voorterrein Internationaal Strafhof). Materiaal: roestvrij staal (rvs).

'The Gift' is een geschenk van Nederland aan het Internatio-naal Strafhof. De Iraans-Haagse kunstenaar Navid Nuur koos als thema de emoties van recht en rechtspraak. De abstracte vorm kiest geen partij en wijzigt zich afhankelijk



van het ingenomen standpunt. Iedereen heeft recht op recht.

Vredesgerechten uit 1899 in Basaal

Hoe smaakte het koninklijke vredesmenu dat in 1899 werd geserveerd in het Paleis op de Dam? Restaurant Basaal laat zich erdoor inspireren en topkok Daan van Munster kan u het antwoord geven. Wel reserveren, om de vrede te bewaren.

Door Willem van der Ham

De twee koninginnen – de 18-jarige Wilhelmina en haar 40-jarige moeder Emma – keken vermoedelijk wat beteuterd om zich heen. Daar zaten ze dan, de 9de juli 1899, in het Paleis op de Dam te Amsterdam. Wilhelmina had niet veel op met dat hele vredesgedoe in Den Haag. Toch nodigden ze de delegaties uit voor een etentje. Of hun partner mee mocht komen? Nee, dat was toch weer wat al te gortig. Het gerucht ging dat menig gedelegeerde het daarom liet afweten. Daarom waren ze de enige vrouwen, geheel omringd door gewichtige mannen. Menigeen had weliswaar verstek laten gaan, maar aangevuld met alle ministers en nog wat hoge ambtenaren leek het nog heel wat. Wilhelmina sprak niettemin: “Het verheugt mij oprecht, heden om mij verenigd te zien met de gedelegeerden ter Vredesconferentie en de gelegenheid te hebben, mijne wensen te hernieuwen voor ’t welslagen van ’t grote werk, dat men verschuldigd is aan het edele initiatief van de Keizer aller Russen.”

In een speciale trein waren de genodigden die middag onder grote belangstelling uit Den Haag vertrokken, om rond vier uur aan te komen op Amsterdam Centraal Station. Zowel bij aankomst als bij



Daan van Munster, chef-kok bij restaurant Basaal aan de Dunne Bierkade. Foto: Anouk Bouten

vertrek stond de hele Dam vol en menigeen probeerde een glimp op te vangen van wat zich in het paleis afspeelde. Misschien hoorde het publiek wel flarden van de muziek. Eerst klonk de ‘Amstelmars’, toen de ouverture van ‘Figaro’s Hochzeit’ van Mozart, vervolgens muziek van Glinka en wat minder bekende componisten. De samensteller van het Vredesmenu wilde wellicht, mogelijk na overleg met Wilhelmina, zijn bedenkingen over dit vredesinitiatief subtiel uiten. Want waarom serveer je bijvoorbeeld Croustades à la Richelieu als je weet dat Richelieu vooral bekend is van de Dertigjarige Oorlog tussen Frankrijk en de meeste andere Europese landen? Of Jambon de York à la Salamanca als je weet dat de Slag

‘Je moest het opeten met een duivelse doek over je hoofd’

bij Salamanca (Spanje) een berucht gevecht was gedurende de oorlog die Napoleon voerde?

HAMVRAAG

Nu de hamvraag: waren die dertien menugerechten lekker? We vragen het Daan van Munster, de topkok van restaurant Basaal aan de Dunne Bierkade.

“Dat hangt ervan af. Neem ortolaan. Dat werd vroeger gegeten door keizers en hoge adel. Het is een echte delicatess. Maar ik zou het gerecht overslaan. Nu is het ook zwaar illegaal. Het vogeltje werd gevangen en in het donker bewaard, waar het zich vol kon vreten, en in de cognac gedompeld en geroosterd. Je moest het helemaal opeten, met huid en haar én alle botten, en het liefst met een duivelse doek over je hoofd. Verder is het een opvallend Franse keuken, maar misschien ook wel Engels, want Engeland had voor de Eerste Wereldoorlog een veel rijkere eetcultuur dan tegenwoordig. Doperwtjes waren destijds best chic, echt een seizoenstet, een beetje lente-achtig, en dat geldt ook voor aardbeien. Vredesduif zit er niet bij, maar opvallend veel gevogelte. Het is wel een gimmick, dat menu, er wordt steeds een twist aan gegeven waardoor ik er soms weinig wijs uit kan worden, maar het is best inspirerend en het prikkelt de fantasie. Daar hou ik van! Ik ga er vast iets moois van maken.”

Restaurant Basaal serveert in de laatste twee weken van september gerechten van het Vredesmenu en laat zich erdoor inspireren. Reserveren kan op: info@restaurant-basaal.nl en via telefoon 070 4276888.



COLOFON

De VREDE & RECHT krant is een initiatief van Stichting TOEN in partnerschap met Den Haag Centraal (DHC).

Redactie

Willem van der Ham, Georg Frerks en Herman Rosenberg.

Medewerkers

Benjamin Duerr, Thijme van der Burg, Lieuwe van Slooten en Sacha Celine Verheij.

Eindredactie

Herman Jansen.

Vormgeving

Anneke de Zwaan
Hans Fresen.

Productie

Rob Jurriaans.

Fotografie

Karel van der Bent, Jos van Leeuwen en Casper van Dort.

www.naartoen.nl

Deze krant is mede mogelijk gemaakt door het Vfonds, de gemeente Den Haag en het ministerie van Buitenlandse Zaken.



JUST PEACE.

Bringing Peace & Justice to life

Just Peace is een publieksgericht programma waar inwoners van Den Haag het hele jaar door deel van kunnen uitmaken en betrokken kunnen blijven bij het ecosysteem van vrede en recht.

Op www.justpeacethehague.com kun je actuele evenementen vinden in de agenda, meer te weten te komen over alle organisaties die bij Just Peace betrokken zijn en inspirerende verhalen lezen. Blijf op de hoogte van deze en andere vrede en recht evenementen door de QR-code te scannen.

WWW.JUSTPEACETHEHAAG.COM



VREDESWEEK

19-22 september
... IN DEN HAAG

19

Internationale Dag van de Vrede
21



20

14:00 - 16:00

Filmhuis x Just Peace:
Internationale Dag van de Vrede

Vertoning van de film 'The Mind Game' bij het Filmhuis in samenwerking met Just Peace in het kader van Internationale Dag van de Vrede.

13:00 - 20:00 (Doorlopend)

Dag van de Vrede Amare

In Amare is er tijdens de Internationale Dag van de Vrede een heleboel te doen. Geniet van een theatervoorstelling, een tentoonstelling, ga zelf aan de slag met de vraag 'Wat betekent vrede voor mij?', of schuif mee aan tafel bij het Vredesdiner.

22



@ THE PEACE PALACE!

10:00 - 17:00

Just Peace Open Day

Dit is dé dag waarop een groot aantal beroemde gebouwen rond vrede en recht in Den Haag hun deuren opent. Neem een kijkje achter de schermen!



OPEN DAY



Ontmoetingen voor het Vredespaleis



Shamila uit Chennai, India, hoogleraar Internationaal Recht aan het Vellore Institute of Technology:
"Vrede kun je alleen bereiken als er gerechtigheid is en toegang tot het recht. Dat gebeurt hier onder je ogen. Ik heb de zaak tegen Israël op livestream gevolgd en ben zeer geïnspireerd geraakt door de argumenten. In de 'Bhagavad Gita' lees je dat vrede het ultieme doel van het leven is. Als er vrede is, is er alles!"



Prema Elumalai uit Chennai, India, hoogleraar Internationaal Recht aan het Vellore Institute of Technology:
"Om hier te zijn is als een bezoek aan een kathedraal, een droom voor mij. Het Internationaal Gerechtshof is een van de hoven die de naleving van het internationaal recht kunnen waarborgen. Dat is een belangrijke bijdrage aan vrede in de wereld. Alle studenten in India weten dit."

Door Georg Frerks Fotografie: Karel van der Bent

Op een donderdagochtend in juli spraken we met een aantal willekeurige bezoekers die we troffen op het Carnegieplein voor het Vredespaleis. Ze vertelden ons wat hun gedachten waren bij deze plek in Den Haag.



Vrienden uit Essen (Duitsland), jaarlijks uitstapje met de kaartclub:
"Vandaag de dag zijn de hoven in Den Haag van groot belang om oorlogsmisdadigers te vervolgen zoals destijds Milošević en een aantal Afrikaanse dictators. Voor ons belichaamt vrede een idealisme, een positieve kracht. We denken hierbij ook aan de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen."



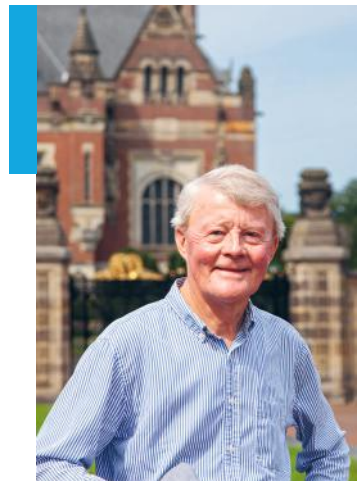
Rinske Eijnsinga uit Berkhout:
"Ik weet niet helemaal precies wat er hier gebeurt, maar ik heb weleens gehoord over internationale rechtszaken, zoals tegen Israël. Ik ben in de oorlog geboren en heb daar veel van meegekregen. Ik ben blij dat ik dat niet meer hoeft te maken. Maar ik maak me wel zorgen voor de toekomst: het gaat niet goed met de wereld."



Gaby Kloots uit Rotterdam, bestuurder van een truck:
"Ik durf niet te zeggen wat dit is. Ik heb ook geen idee wat er hier gebeurt. Iets met het koningshuis, misschien? Het is een paleis, nietwaar? Om eerlijk te zijn, ben ik een echte Rotterdammer. Ik kom niet zo graag in Den Haag. Ze hebben hier een hele andere humor."



Ibrahim en zijn vrouw, Syriërs woonachtig in Duitsland:
"Dit is een heel belangrijke plek voor ons. We hopen dat de Syrische president in Den Haag zal worden vervolgd. Veel mensen snakken naar gerechtigheid en eerlijkheid. Voor Syrië hopen we dat de vrijheid en democratie zullen worden hersteld en dat alle vluchtelingen weer terug naar huis kunnen. Iedereen kijkt uit naar vrede en Den Haag belichaamt de hoop hierop."



Jan van de Mijn uit Den Haag:
"Het Vredespaleis is een icoon. We nemen onze buitenlandse gasten vaak mee naar het bezoekerscentrum en luisteren ook graag naar de concerten op het carillon. Het Vredespaleis is een monument voor de vrede. Het staat symbool voor 'nooit meer oorlog'."



GESCHIEDENIS VOL VERRASSINGEN

Het verhaal van Den Haag als stad van vrede en recht is een geschiedenis van onvoorspelbaarheden.

Door Benjamin Duerr

Zou hij het ook hebben gedaan als hij in de toekomst had kunnen kijken? Zou de Russische tsaar Nicolaas II hebben ingestemd met de oprichting van internationale gerechtshoven als hij had geweten dat die rechtbanken een eeuw later zijn eigen land in het nauw zouden drijven? 125 jaar geleden kwamen tientallen landen op initiatief van Nicolaas in Den Haag bijeen voor een conferentie waar verdragen over de oorlogsvoering en voor de oprichting van gerechtshoven werden gesloten. De Haagse Vredesconferentie van 1899 ontketende de kracht van het internationaal recht en leidde uiteindelijk tot de oprichting van het Internationaal Gerechtshof en het Internationaal Strafhof. Juist deze hoven achtervolgen nu ook Rusland. Het Inter-

nationaal Strafhof heeft arrestatiebevelen tegen Nicolaas' opvolger als staatshoofd, president Vladimir Poetin, en drie andere Russen uitgevaardigd vanwege vermeende misdrijven in de oorlog in Oekraïne. In een ander proces moet de Russische staat zich voor de oorlog verantwoorden voor het Internationaal Gerechtshof – in het Vredespaleis, de zichtbaarste erfenis van de Haagse conferenties. Het is een ironie van de geschiedenis. Tsaar Nicolaas kondigde in 1898 aan een conferentie te willen organiseren om met andere landen een stop van de wapeniging af te spreken. Wat hem motiveerde werd nooit helemaal duidelijk. Nicolaas had zelf een twijfelachtige reputatie. Onder zijn heerschappij probeerde het Russische Rijk gewelddadig zijn macht in Azië en Oost-Europa steeds verder uit te breiden. Waarschijnlijk werd het idee voor de conferentie geboren uit angst voor zwakte: Rusland had geen geld om de nieuwste wapens aan te schaffen en dreigde op andere landen achter te lopen. Een stop van de wapeniging was handig geweest om de Russische macht te behouden.

Het liep anders: een wapeningsstop werd niet bereikt, maar meerdere verdragen perkten landen bij de oorlogsvoering steeds verder in. Zo werd het bijvoorbeeld verplicht om een onderscheid te maken tussen civiele en militaire doelen. Aanvallen op onbeveiligde steden en dorpen en het bombarderen van ziekenhuizen of andere civiele doelwitten werden verboden. Het zijn zulke fundamentele regels die in Den Haag werden vastgelegd en die in oorlogen zoals in Oekraïne nu van bijzonder belang zijn. Het Strafhof heeft arrestatiebevelen onder meer tegen de Russische oud-Defensie-minister Sergei Shoigu uitgevaardigd vanwege verdenkingen dat hij burgerdoelen, waaronder energievoorzieningen in Oekraïne, heeft laten bombarderen. Of zij ooit in Den Haag terecht zullen worden? Toen tsaar Nicolaas de conferentie liet organiseren, kon nog niemand weten dat haar ideeën 125 jaar later de basis zouden vormen voor een internationaal rechtssysteem. De loop van de geschiedenis is vol verrassingen. Weinig is van tevoren bepaald, en niets is voorspelbaar.



SECRETARIS-GENERAAL MARCIN CZEPELAK:

‘Werken bij het Permanent Hof van Arbitrage is cool’

‘Het lijkt hier op “Downton Abbey”, maar wat hier gebeurt lijkt meer op “Suits” ’



Secretaris-generaal Marcin Czepelak. Foto: Humanity Hub

Door Sacha Celine Verheij

Op een zonnige donderdagmiddag hebben we een ontmoeting met Zijne Excellentie Marcin Czepelak, de secretaris-generaal (SG) van het Permanent Hof van Arbitrage (PHA). Hij nodigde ons uit in zijn kantoor in het Vredespaleis. Onder de indruk van de omvang van het gebouw betreden we de grote entree, klaar om hem nader te leren kennen.

Kunt u ons wat vertellen over uzelf?

“Mijn naam is Marcin Czepelak, ik ben een internationaal jurist die diplomaat is geworden en nu voor het oudste internationale gerechtshof werkt. Vroeger was ik professor in internationaal privaatrecht die partijen en instellingen adviseerde over internationaal recht, procesvoering en arbitrage. Vóór mijn benoeming tot secretaris-generaal van het Permanent Hof van Arbitrage was ik de Poolse ambassadeur in Nederland. Ik moet hieraan toevoegen dat dit niet mijn eerste kennismaking met Den Haag was, want ik kwam hier voor het eerst in 2001 voor de zomercursus van The Hague Academy of International Law. Toen kon ik nog niet voorspellen dat ik zou eindigen als SG van het PHA!”

Wat is het PHA en wat doet het?

“Het PHA was de allereerste instelling voor internationale conflictoplossing, opgericht in 1899 door de Eerste Haagse Vredesconferentie. Wij helpen conflicten op te lossen met vreedzame middelen en doen dat nu al 125 jaar. Degenen die we helpen variëren van sta-

ten tot internationale organisaties, van private partijen tot staatsbedrijven. De zaken beslaan een breed scala aan juridische kwesties over onder andere zee grenzen, mensenrechten, soevereiniteit, internationale investeringen en handel.”

Hoe wordt volgens u het werk van het PHA gezien door het publiek in Den Haag?

“Ik vraag me af in hoeverre het publiek bekend is met het werk van dit soort instanties. We zijn nu in het iconische gebouw van Den Haag, het Vredespaleis. Maar hoeveel mensen weten

‘Downton Abbey’, maar wat hier gebeurt lijkt meer op de populaire Amerikaanse tv-serie ‘Suits’. We hebben advocaten die dag en nacht aan zaken werken, maar niet alleen achter een bureau of in de rechtszaal. Soms voelt het als avonturieren als ‘Indiana Jones’, je weet wel van die bekende Amerikaanse filmserie. Er zijn advocaten die in helikopters stappen om op zoek te gaan naar historisch bewijs van grensmarkeringen ergens in de jungle. Je zou je bij internationale rechtszaken helemaal niet voorstellen dat er avontuur bij komt kijken. Werken bij het PHA is cool!”

Wat betekent het voor u persoonlijk om in Den Haag te werken?

“Den Haag is uniek, het is de stad van vrede en recht. De eerste bijeenkomst van staten die de basis legde voor het moderne multilateralisme vond hier 125 jaar geleden plaats. Er is geen andere plek ter wereld met dezelfde erfenis. Het geeft me een gevoel van urgentie, een oproep tot actie. Ik voel me betrokken bij degenen die vóór mij voor het PHA werkten en bij degenen die hier ná mij zullen komen om de vrede te handhaven en te dienen.”
 “Aan het eind van de dag, als je verschillende tijdgevoelige kwesties uit verschillende delen van de wereld in verschillende talen hebt behandeld, is het een fijn gevoel om naar het strand van Scheveningen te gaan en gewoon naar de zonsondergang te kijken. Ondanks de vooroordelen is het water in Scheveningen warm genoeg om in te zwemmen!”

‘Ik hoop dat mensen dankzij dit interview meer te weten komen over wat er achter de gevel van het Vredespaleis schuilgaat’

dat het gebouwd is als hoofdkwartier van het PHA? Ik hoop dat mensen dankzij dit interview meer te weten komen over wat er achter de gevel van het Vredespaleis schuilgaat. Het lijkt hier op de bekende Britse tv-serie en film

Dit interview is onderdeel van de ‘125 jaar Stad van Vrede en Recht’-campagne van Just Peace. Ga naar www.justpeacethehague.com om het volledige interview te lezen.



IN DE TIJDLIJN

In de jaren 1990 zijn er door de VN verschillende ad-hoctribunalen opgericht. Het Joegoslaviëtribunaal is in 1993 gevestigd in Den Haag om overtreders van internationale mensenrechten tijdens de burgeroorlog in Joegoslavië te vervolgen. Het Libanontribunaal heeft tot taak de daders te berechten van de aanslag op de Libanese premier Rafik Hariri en zetelt in Leidschendam in het voormalige gebouw van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst.





Laatste zitting Permanente Hof van Internationale Justitie in oktober 1945 voor de opheffing en vervanging door het Internationaal Gerechtshof. V.I.n.r. Hudson (VS), jhr. Eysinga (Holland), Sir Cecil Hurst (Engeland), Erich (Finland), Guerrero (San Salvador, president), Negulesco (Roemenië), Cheng (China), De Visser (België) en Olivan (Spanje). Staande de drie secretarissen. Foto: Rijksvoorlichtingsdienst/Anefo (Nationaal archief)

Achter de muren van... het Vredespaleis

‘Den Haag’ is dankzij het Vredespaleis en de instellingen die het huisvest in de hele wereld een begrip. In het paleis hangt een serene rust en de vele kunstvoorwerpen zijn een weldaad voor het oog. En het uitzicht is adembenemend.

Door Willem van der Ham

Bij de toegangsdeur tot de hoogste buitengalerij van het Vredespaleis is een wat slordig opschrift te lezen: ‘Op den dag der bevrijding 5.5.’45 om 11 uur werd de driekleur geheschen.’

Hoe euforisch zullen deze onbekenden zijn geweest! Na vijf jaar oorlog hoopte Nederland eindelijk weer in vrede te leven. Waar kon je beter een vlag hangen dan aan de top van de toren van het Vredespaleis?

Een smalle houten trap van 236 treden brengt mij op de plek waarvan ik als kind al droomde ooit te komen. Ik mag met Heleen van der Weel mee omhoog. Elke dinsdag en donderdag beklimt zij rond het middaguur de toren om het carillon te bespelen. Met haar voeten laat ze de grote klokken klinken, met haar handen de kleinere klokken. Drie kwartier lang. Elke keer stelt ze een ander programma van vredesmuziek op. ‘Maar geen ‘From Russia with love’, hoor,’ lacht ze. Net als het Vredespaleis zelf is haar muziek volstrekt neutraal.

De ruimte waar het klavier staat, is haar eigen Vredespaleisje waar niemand zomaar binnentreedt. Er staan een kachelkje, een stoel met tafeltje en een kapstok. De ruimte is versierd met wat plastic bloemen en snuisterijen. Als Van

der Weel de eerste trap heeft betreden, ruilt ze haar schoenen met hakken om voor instappers; voor als het koud is, ligt er een jas. Vredesduifjes op de trapleuning begeleiden haar omhoog. ‘Tot ze mogen wegvliegen,’ zegt ze.

Als ik over de twee buitengalerijen van de toren loop, blijkt dat het domein te zijn van echte duiven. Elke keer dat ik een hoek omga, vliegen ze verschrikt op. Een meeuw krijst. Ik ben een indringer. Het uitzicht is adembenemend.

BEDRIJVIGHEID

Het Vredespaleis staat bepaald niet leeg, al wekt dat soms de indruk. Er is zelfs zo veel bedrijvigheid dat er te weinig ruimte is. Als ik er ben, is een zaak gaande van het Permanent Hof van Arbitrage (PCA). Het PCA, de eerste gebruiker van het Vredespaleis, bemiddelt in conflicten tussen landen en sinds de jaren zestig ook tussen bedrijven of internationale organi-

‘Wie rijk sterft, sterft in schande’

saties en staten. Daarnaast huisvest het gebouw sinds 1945 het Internationaal Gerechtshof (ICJ). Het ICJ spreekt recht, bijvoorbeeld bij grensgeschillen, en brengt juridisch advies uit, bijvoorbeeld over de rechtmatigheid van het gebruik van atoomwapens. Van de zes hoofdorganen van de Verenigde Naties bevinden zich er vijf in New York en één in Den Haag. Het is iets wat men in Den Haag en Nederland nauwelijks schijnt te beseffen.

Tegenwoordig is Den Haag vrijwel dagelijks in het nieuws. Heel wat wereldbur-

gers vestigen hun hoop op wat zich in het Vredespaleis afspeelt. Den Haag is dankzij het Vredespaleis en de instellingen die het herbergt in de hele wereld een begrip. Steeds meer landen en organisaties doen een beroep op het PCA en het ICJ.

In het Vredespaleis is verder de Haagse Academie gevestigd. Iedere zomer en winter bevolken rond de vijfhonderd studenten uit de hele wereld het paleis om een cursus Internationaal Recht te volgen. Het samenzijn alleen al is bevorderlijk voor de handhaving van vrede.

Dan is er de Carnegie Stichting zelf die onder meer het gebouw onderhoudt en de bovengenoemde instellingen huisvest. De stichting beheert bovendien de grootste bibliotheek op het gebied van Internationaal Recht en Vrede. Het is bijzonder om de eerste druk uit 1609 van het boek ‘Mare Liberum’ van de grondlegger van het Internationaal Recht, Hugo de Groot, in mijn handen te houden. Het is een flinterdun boekje. Zijn werk ‘De iure belli ac pacis’ (Over het recht van oorlog en vrede) uit 1625 wordt beschouwd als een soort bijbel. ‘Ja, ze worden zeker nog geraadpleegd,’ zegt bibliothecaris Karin Lodder trots.

CARNEGIE

Het Vredespaleis lijkt wel een vredesmuseum waar je vanzelf onder de indruk raakt van de Amerikaanse weldoener Andrew Carnegie. ‘Wie rijk sterft, sterft in schande,’ verkondigde hij en hij gaf dus het goede voorbeeld door de bouw van het Vredespaleis (en nog veel meer instellingen zoals de beroemde Carnegie Hall in New York) te bekostigen. De Franse architect Louis Cordonnier won de prijsvraag, de Nederlandse architect Johan van der Steur werd de uitvoerend architect.

Den Haag is behoorlijk aanwezig in het Vredespaleis. Het wapen van Den Haag siert een enorme lamp op de ba-

lustrade van de majestueuze trap. De beroemde Haagse plateelbakker Rozenburg maakte een indrukwekkende plattegrond van het gebouw en omgeving. Het meest bijzonder is de bijdrage van de toen nog maar 24-jarige Hagenaar Herman Rosse die verantwoordelijk was voor het interieur. Tijdens zijn werkzaamheden raakte hij zo verliefd op de jonge landschapsarchitecte Sophia Luyt dat hij het gezicht van Irene, de godin van de vrede, op een plafondschildering het evenbeeld van Sophia gaf. Ze trouwden en emigreerden naar de Verenigde Staten, waar Rosse filmdecors ontwierp. Voor zijn film ‘King of Jazz’ (1930) kreeg hij als eerste Nederlander een Oscar.

Tal van landen droegen bij aan de bouw en inrichting van het Vredespaleis, dat in 1913 officieel werd geopend. Zo schonk Argentinië als dank voor de arbitrage in het conflict met buurland Chili al in 1913 een Christusbeeld; het origineel staat op de grens tussen beide landen in het Andesgebergte en is vervaardigd van omgesmolten wapens. Heel fraai is de Deense fontein op het binnenhof, een artisch tafereel. De vier ijsberen en acht zeeleeuwen kunnen niet tegen de kou, want dan scheuren de beelden; ze worden ’s winters ingepakt. Het is haast symbolisch voor de veranderingen in de taken van het PCA en het ICJ: ook in het internationaal recht worden vraagstukken rondom klimaatverandering en milieu steeds belangrijker.

“

IN DE TIJDLIJN

Bij Koninklijk Besluit van 9 mei 2012 is het Haagse stadswapen uitgebreid met een wapenspreuk: ‘Vrede en Recht’. Dit staat nu onder de afbeelding van de ooievaar. Deze spreuk is erbij gekomen, omdat Den Haag zich al meer dan honderd jaar inzet voor internationale vrede en recht.

”

VERBINDING

Dat is precies waar De Volharding zich voor inspannt. Want in een samenleving waarin we elkaar als burens zien, is het samenleven plezieriger.

De Volharding bestaat al ruim honderd jaar als een Haagse coöperatie waar ruim 26.000 mensen gratis en zonder verplichtingen lid van zijn.

We organiseren gezellige dagtochten, boeiende stadswandelingen en leerzame workshops waaraan je tegen gereduceerd tarief kunt deelnemen als je lid bent. En met je ledenpas ontvang je bij een flink aantal ondernemers in de stad interessante kortingen.

De Volharding
goed voor elkaar

Leden
pas



Maak nieuwe vrienden tijdens onze dagtochten

Ga mee naar de kaasmarkt in Alkmaar, beleef een brunch- cruise in de haven van Rotterdam of ga mee tijdens de sfeervolle kerstperiode naar de gezellige kerstmarkten in Duitsland, Antwerpen en Maastricht.

De Volharding heeft voor u weer leuke dagjes uit tegen speciale ledenprijzen. Reserveer nu en beleef een leuke dag. Wees er snel bij!



www.devolharding.nl/dagtochten



Leer nieuwe dingen of ontdek de hobby waar je gelukkig van wordt

Ons Buurhuis in de Boutersemstraat 3 is een inspirerende plek waar creativiteit de ruimte krijgt met zeven verschillende werkplaatsen binnen en een buurtuin buiten.

We organiseren er sinds kort een keur aan activiteiten, met professionele docenten maar ook opties die informeler zijn. We doen dat in een sfeer die je aan goede burens doet denken.

Tekenen, **Portretschilderen**, **Photoshappen**, Pottenbakken, **Foto's ontwikkelen**, 3D-printen, **Houtbewerken**, **Zilverkleien**, Fotograferen, **Keramiek**



www.devolharding.nl/buurhuis



Draag een steentje bij en word vrijwilliger

Bij een ledenvereniging met 27.000 leden is altijd wat te doen. Heb je tijd en wil je zelf een actieve bijdrage leveren? We hebben altijd leuke functies voor enthousiaste vrijwilligers!

Help samen met andere enthousiaste en gezellige mensen De Volharding maken!

Mail je interesse naar vrijwilligers@devolharding.nl

De Volharding
goed voor elkaar



www.devolharding.nl

Roggeveenstraat 116 | 2518 TT Den Haag
070 - 221 05 80 | info@devolharding.nl



In het hart van de historische Passage, naast Novotel Den Haag City Centre ligt Brasserie Gallery61. Lang geleden was het een Filmtheater en nu is het een gezellige Brasserie.

Met lokaal ingekochte en verse seizoenproducten, maken we heerlijke gerechten. Geniet samen van een hapje & drankje in het monumentale pand.

Combineer je dagje winkelen in stijl, met een lekkere lunch, borrel of diner. Neem plaats op het overdekte en verwarmde terras en waan je in Parijs of Milaan.

Dagelijks geopend van 12:00 - 00:00

Passage 61 - 2511 AC - Den Haag - www.gallery-61.nl

gallery61
FOOD & DRINKS



Recht en vrede, vandaag en morgen

Als raadgevers van deze tijd staan wij naast u, om samen te werken aan oplossingen die bijdragen aan een rechtvaardige en vreedzame samenleving.

Sportlaan 40
2566 LB Den Haag

T +31 (0)70 311 54 11 www.delissenmartens.nl

ADVOCATEN BELASTINGADVISEURS MEDIATORS

MARTENS
DELISSEN